

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ

૨/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૧૮૩૦૩/૨૦૧૮

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ જે. બી. પારડીવાલા

=====

૧	શું સ્થાનિક સમાચારપત્રોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	હા
---	---	----

૨	પત્રકારને સંદર્ભ કરવામાં આવશે કે નહીં?	હા
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની ઉચિત નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતનું બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ આદેશના અર્થઘટને સંબંધિત કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે ?	ના

=====

જવાલંત જિતેન્દ્ર વાઘવા

વિરુદ્ધ

ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર, ટેકનોલોજી, રિસર્ચ એન્ડ મેનેજમેન્ટ

(આઈ.આઈ.ટી.આર.એ.એમ.)

=====

ઉપસ્થિતિ :

અરજદાર નંબર ૧ માટે શ્રી હાર્દિક સી. રાવલ (૭૧૯)

અરજદાર નંબર ૧ માટે શ્રીમતી એમ. એચ. રાવલ (૨૮૫૧)

પ્રતિવાદી નંબર ૨ માટે શ્રી એચ. એસ. સોની, સહાયક સરકારી વકીલ (૧)

પ્રતિવાદી નંબર ૧ માટે શ્રી દીપેન દેસાઈ (૨૪૮૧)

=====

કોરમ : માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે. બી. પારડીવાલા

તારીખ:૧૯/૧૨/૨૦૧૮

મૌખિક ચુકાદો

૧. ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ આ રિટ અરજી દ્વારા, ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર ટેકનોલોજી રિસર્ચ એન્ડ મેનેજમેન્ટ સાથે અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થી, રિટ અરજદારે નીચેની રાહતો માટે પ્રાર્થના કરી છે;

"(એ) આ અરજીને મંજૂરી આપતાં આનંદ થાય છે.

(બી) ૨૨/૧૦/૨૦૧૮ની વિવાદિત પત્રવ્યવહાર/આદેશને રદ

કરીને અને બાજુ પર મૂકીને પરિશિષ્ટ-એમાં મેન્ડમસની રીટ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રીટ, આદેશ અથવા નિર્દેશ જારી કરવામાં આનંદ અનુભવે અને પ્રતિવાદીઓને અરજદારને ચોથા સેમેસ્ટરમાં અભ્યાસ ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપવા માટે નિર્દેશિત કરવામાં આનંદ અનુભવે અને અથવા પ્રતિવાદીઓને અરજદારને ત્રીજા સેમેસ્ટર માટે પછીના તબક્કામાં લેવામાં આવતી પુનઃપરીક્ષાઓમાં હાજર રહેવાની મંજૂરી આપવા માટે નિર્દેશિત કરવામાં આનંદ અનુભવે.

(સી) આ અરજીની નોંધણી, સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ સુધી, ૨૨/૧૦/૨૦૧૮ ના વિવાદિત આદેશને પરિશિષ્ટ-એ પર આગળની કામગીરી, અમલીકરણ અને અમલ પર રોક લગાવવા માટે કૃપા કરીને પ્રતિવાદીઓને ચોથા સેમેસ્ટરમાં અભ્યાસ ચાલુ રાખવા માટે અરજદારને પરવાનગી આપવા માટે નિર્દેશિત કરો અને પ્રતિવાદીઓને ત્રીજા સેમેસ્ટર માટે પછીના તબક્કામાં લેવામાં આવતી પુનઃપરીક્ષાઓમાં હાજર રહેવા માટે અરજદારને પરવાનગી આપવા માટે નિર્દેશિત કરો.

(ડી) આવા અન્ય આદેશો પસાર કરવામાં આનંદ થશે અને કેસની હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને અને ન્યાયના હિતમાં વધુ

આદેશોને ન્યાયી અને યોગ્ય ગણી શકાય.

૨. રિટ અરજદારનો કેસ, તેના પોતાના શબ્દોમાં, જેમ કે રિટ અરજીમાં વિનંતી કરવામાં આવી છે, તે નીચે મુજબ છે;

"અહીં અરજદાર એક ૧૦ વર્ષનો તેજસ્વી વિદ્યાર્થી છે જેની કારકિર્દીનો ઉત્તમ રેકોર્ડ છે. અરજદારને ધોરણ ૧૦માં ૧૦માંથી ૮.૬ સી.જી.પી.એ., ધોરણ ૧૨માં ૮૫.૬% (વિજ્ઞાન સી.બી.એસ.ઈ.), બેચલર ઓફ ટેકનોલોજી (મિકેનિકલ) સેમેસ્ટર-૧માં ૧૦માંથી ૮.૬૨ સી.પી.આઈ. પ્રતિવાદી નંબર ૧ સાથે અને મે ૨૦૧૮માં બીજા સેમેસ્ટરમાં બેચ ટોપર (૧૦માંથી ૮.૮૬ સી.પી.આઈ.) પ્રતિવાદી નંબર ૧ સાથે હતા.અરજદારનો સંપૂર્ણ બાયો ડેટા આ સાથે જોડેલો છે અને આ અરજી સાથે પરિશિષ્ટ-બી તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવ્યો છે.તેના પર એક નજર નાખવાથી એ વાતની પુષ્ટિ થશે કે પ્રતિવાદી નંબર ૧ યુનિવર્સિટીમાં પ્રવેશ મેળવ્યા પછી અરજદારે બેચ ટોપર હોવા ઉપરાંત રચનાત્મક, શૈક્ષણિક અને સકારાત્મક પ્રવૃત્તિઓ માટે દરરોજ ઉપયોગ કર્યો છે.અરજદાર રજૂ કરે છે કે બીજા વર્ષ (ત્રીજા સેમેસ્ટર) માટે મિડ-સેમેસ્ટર પરીક્ષા ૦૧/૧૦/૨૦૧૮થી શરૂ થઈ હતી.અરજદાર પરીક્ષાની વચ્ચે હતા, ત્યારે વિદ્વાન રજિસ્ટ્રારે આવીને જાહેરાત કરી કે ૨૩ વિદ્યાર્થીઓએ

પરીક્ષા પૂરી થયા પછી તેમની પાસે હાજર થવું જોઈએ.પરીક્ષા પૂરી થયા પછી અરજદાર અન્ય વિદ્યાર્થીઓ સાથે સૂચનાઓ અનુસાર હાજર થયા હતા.આઘાત અને આશ્ચર્યની વાત એ છે કે આ વિદ્યાર્થીઓને સાંજે ૫-૨૩ વાગ્યે ૦૧/૧૦/૨૦૧૮ની તારીખની ૨ નોટિસ (ઈમેલ દ્વારા) મળી હતી.આ ૨૩ વિદ્યાર્થીઓને તેમના ગેરવર્તણૂકને કારણે વર્ગો અને અન્ય શૈક્ષણિક સંસાધનોમાંથી સસ્પેન્ડ કરવામાં આવ્યા હતા અને તેમને ૪૮ કલાકની અંદર છાત્રાલય ખાલી કરવાની જરૂર હતી.એ જ તારીખની બીજી નોટિસમાં જાણ કરવામાં આવી હતી કે આ ૨૩ વિદ્યાર્થીઓએ યુનિવર્સિટીના હોલ નંબર ૭-૫ ખાતે તેમની ગેરવર્તણૂકને લઈને ૦૩/૧૦/૨૦૧૮ના રોજ સવારે ૧૧-૩૦ વાગ્યે હાજર રહેવાનું હતું.ઈમેલ દ્વારા પ્રાપ્ત થયેલી ૦૧/૧૦/૨૦૧૮ની તારીખની બંને નોટિસની નકલો આ સાથે જોડેલી છે અને આ અરજી સાથે પરિશિષ્ટ-સી તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવી છે.એ નોંધવું અગત્યનું છે કે ૦૨/૧૦/૨૦૧૮ જાહેર રજા હતી અને અરજદાર અને અન્ય વિદ્યાર્થીઓને ૦૩/૧૦/૨૦૧૮ના રોજ પરીક્ષામાં હાજર રહેવાની મંજૂરી આપવામાં આવી ન હતી.વિદ્યાર્થીઓએ કયા ગેરવર્તણૂક આચરી છે તે અંગે કોઈ સામગ્રી અથવા માહિતી આપવામાં આવી નથી.વિદ્યાર્થીઓને એ પણ જણાવવામાં આવ્યું ન હતું કે તેઓ કોની સમક્ષ હાજર રહેવાના છે.જો કે, જ્યારે અરજદાર અન્ય વિદ્યાર્થીઓ સાથે સવારે ૧૧-૩૦ વાગ્યે હાજર

રહ્યા, ત્યારે તેમને મોબાઈલ ફોન સાથે ન રાખવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું.એક પછી એક વિદ્યાર્થીને હોલમાં બોલાવવામાં આવ્યો અને ટૂંકી વાતચીત પછી દરેક વિદ્યાર્થીને અન્ય બાકીના વિદ્યાર્થીઓ સાથે કોઈપણ વાતચીત કર્યા વિના પરિસર છોડી દેવાનું કહેવામાં આવ્યું.જ્યારે અરજદાર સમિતિ ખંડમાં પ્રવેશ્યા, ત્યારે ૯ લોકોની આખી સમિતિએ ઉગ્રતાથી પ્રશ્નો પૂછવાનું શરૂ કર્યું.હકીકતમાં બીજા વર્ષના લગભગ ૧૩૦ વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા પ્રથમ વર્ષના લગભગ ૧૪૦ વિદ્યાર્થીઓ (કોઈ યોગદાન નહીં) નું સ્વાગત કરવા માટે ૧૬/૦૯/૨૦૧૮ ના રોજ મેરીગોલ્ડ બેન્કવેટ, ઇકેએ કલબ ખાતે એક ફેશર પાર્ટીનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું અને લગભગ ૨૭૦ વિદ્યાર્થીઓએ રાજીખુશીથી પાર્ટીનો આનંદ માણ્યો હતો અને પાર્ટી દરમિયાન કોઈ અનિચ્છનીય ઘટના બની ન હતી.હકીકતમાં, વિદ્યાર્થીઓએ ૧૫/૦૯/૨૦૧૮ની તારીખના ઇમેઈલ દ્વારા વિદ્યાર્થીઓને લેવા-લઈ જવા માટે બસ સેવા માટે ઓફિસને વિનંતી કરી છે.૧૫/૦૯/૨૦૧૮ની તારીખના ઇમેઈલની એક નકલ આ સાથે જોડેલી છે અને આ અરજ સાથે પરિશિષ્ટ-ડી તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવી છે.વિદ્યાર્થીઓએ સમિતિને જણાવ્યું હતું કે છેલ્લાં ત્રણ વર્ષથી પરંપરા મુજબ આવી પાર્ટીનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું અને બીજા વર્ષના વિદ્યાર્થીઓના સમગ્ર જૂથ (૧૩૦ વિદ્યાર્થીઓ) દ્વારા મિસ્ટર ફેશર અને મિસ ફેશરની પસંદગી માટે સ્પર્ધાનું આયોજન કરવામાં આવ્યું

હતું.કેટલાક વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા પ્રશ્નાવલી તૈયાર કરવામાં આવી હતી, પરંતુ અરજદારે તેને અંતિમ સ્વરૂપ આપ્યું નથી અને તૈયાર કરી નથી, અને પ્રથમ વર્ષના ૧૫૦ વિદ્યાર્થીઓએ પોતાની મરજીથી અને કોઈપણ દબાણ વિના તેને ભરી હતી.પ્રશ્નાવલી ભરનારા આ ૧૫૦ વિદ્યાર્થીઓમાંથી ૫૦ વિદ્યાર્થીઓને વાતચીતના આગલા તબક્કા માટે પસંદ કરવામાં આવ્યા હતા, પરંતુ અરજદારે આવી પસંદગીમાં કોઈ ભૂમિકા ભજવી નથી.અરજદાર ક્યારેય એવા વિદ્યાર્થીઓનો ભાગ નહોતો કે જેઓ ખરેખર વિદ્યાર્થીઓ સાથે વાતચીત કરતા હતા.આ સંવાદ કેમ્પસમાં જુદી જુદી તારીખોએ જુદી જુદી જગ્યાએ યોજાયો હતો.આવી જ એક વાતચીત છઠ્ઠા માળે વાંચન ખંડમાં બે દિવસ માટે યોજાઈ હતી.પ્રથમ દિવસે અરજદારે સહાયક ગ્રંથપાલને (કારણ કે ગ્રંથપાલ તે દિવસે ઉપલબ્ધ ન હતા) વાર્તાલાપ માટે વાંચન ખંડ ખોલવા વિનંતી કરી હતી.બીજા દિવસે, ગ્રંથપાલને પણ એ જ વિનંતી કરવામાં આવી હતી, જેમણે પટાવાળાને વાંચન ખંડ ખોલવા માટે ચાવીઓ સાથે મોકલ્યા હતા.અરજદારે પ્રથમ વર્ષના કોઈ પણ વિદ્યાર્થીનો ઇન્ટરવ્યૂ લીધો નથી.વાતચીતની સમગ્ર પ્રક્રિયા રીડિંગ રૂમના સી.સી.ટી.વી. દ્વારા રેકૉર્ડ કરવામાં આવી હતી.આ બે દિવસ દરમિયાન અરજદારની હાજરીમાં કંઈ અયોગ્ય બન્યું નથી.કોઈ પણ વિદ્યાર્થીએ અરજદાર વિરુદ્ધ કોઈ ફરિયાદ નોંધાવી નથી.જો કે, સમિતિ અરજદારને પૂછતી રહી કે પ્રશ્નાવલી કોણે તૈયાર કરી હતી, જે

અરજદારને ખબર નહોતી.અરજદારને પરિસર છોડી દેવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું.૦૩/૧૦/૨૦૧૮ થી ૨૧/૧૦/૨૦૧૮ વચ્ચે કંઈ થયું નથી.અચાનક, અરજદારને ઇમેલ દ્વારા ૨૨/૧૦/૨૦૧૮ની તારીખનો આદેશ મળ્યો કે અરજદારને એક વર્ષ માટે પ્રતિબંધિત કરવામાં આવ્યો છે (પરિશિષ્ટ-એ).કોઈ ચોક્કસ કારણદર્શક નોટિસ આપ્યા વિના, ગેરવર્તણૂક અથવા અરજદારની ભૂમિકાનો ઉલ્લેખ કર્યા વિના, શિસ્ત સમિતિના તારણ અંગે કોઈ સામગ્રી પૂરી પાડ્યા વિના અને સજાના જથ્થા પર ચોક્કસ કારણદર્શક નોટિસ આપ્યા વિના, વિવાદાસ્પદ આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો, જે પણ બિનકારણભૂત (બિન-વાચક) છે.અરજદારને જાણવા મળ્યું કે તમામ ૨૬ વિદ્યાર્થીઓને કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના ગંભીર ઉલ્લંઘનમાં સમાન ગેરકાયદેસર અને મનસ્વી રીતે અલગ-અલગ સજા આપવામાં આવે છે.વિવાદાસ્પદ આદેશ મળ્યા બાદ માતા-પિતા ૨૪/૧૦/૨૦૧૮ના રોજ વ્યક્તિગત રીતે પ્રતિવાદી નંબર ૧ પાસે ગયા હતા.૨૫/૧૦/૨૦૧૮ના રોજ અરજદારના પિતાએ ઇમેલ દ્વારા એક રજૂઆત મોકલી હતી, જેની એક નકલ આ સાથે જોડેલી છે અને આ અરજીમાં પરિશિષ્ટ-ઇ તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવી છે.૨૬/૧૦/૨૦૧૮ ના રોજ, વિદ્યાર્થી અંજલિ પિત્રોડાએ પ્રથમ વર્ષના વિદ્યાર્થીઓના હસ્તાક્ષરિત મેમોરેન્ડમ સાથે વિગતવાર પ્રતિવાદી નંબર ૧ ને મેઈલ મોકલ્યો હતો કે તેમની કોઈની સામે કોઈ ફરિયાદ નથી કારણ કે

તેમની સાથે કોઈ ખરાબ વર્તન કરવામાં આવ્યું નથી, જેની નકલ આ સાથે જોડેલી છે અને આ અરજી સાથે પરિશિષ્ટ-એફ તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવી છે.તમામ વિદ્યાર્થીઓ વતી બોર્ડ ઓફ ગવર્નર્સને વધુ એક વિગતવાર રજૂઆત મોકલવામાં આવી હતી (પરંતુ આજ સુધી તે જ બાબતને ધ્યાનમાં લેવામાં આવી નથી), જેની એક નકલ આ સાથે જોડેલી છે અને આ અરજી સાથે પરિશિષ્ટ-જી તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવી છે.ગવર્નર્સ બોર્ડમાં પ્રતિષ્ઠિત વ્યક્તિઓનો સમાવેશ થાય છે, જેમાં તમામ વિદ્યાર્થીઓને અપાર વિશ્વાસ હોય છે, પરંતુ એવું લાગે છે કે હોદ્દેદારો દ્વારા તેમની સમક્ષ સાચી હકીકતો રજૂ કરવામાં આવતી નથી.માતાપિતા દ્વારા બોર્ડ ઓફ ગવર્નર્સને મળવાના ઘણા પ્રયાસો કરવામાં આવ્યા હતા, પરંતુ આ પ્રયાસોને હોદ્દેદારો દ્વારા કોઈ અજાણ્યા હેતુ માટે રદ કરવામાં આવ્યા હતા.હકીકતમાં માતા-પિતા અને વિદ્યાર્થીઓને કહેવામાં આવે છે કે જો તેઓ સજાને પડકારવાનો પ્રયાસ કરશે તો તેમને ફોજદારી કાર્યવાહીનો સામનો કરવો પડશે.સંસ્થાના વિદ્વાન મહાનિર્દેશકે માતાપિતા સાથે હાર્દિક વર્તન કર્યું હતું, પરંતુ એવું લાગે છે કે તેમની સમક્ષ સાચી હકીકતો રજૂ કરવામાં આવી ન હતી અને માત્ર વિકૃત સંસ્કરણ જ તેમની સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યું હતું.અરજદારની કોઈ ચોક્કસ વર્તનમાં કોઈ ચોક્કસ ભૂમિકા નથી, જે ગેરવર્તણૂક હોઈ શકે છે.અરજદાર રજૂ કરે છે કે ઉપરોક્ત વિવાદાસ્પદ આદેશ બિન-વાચક,

ગેરકાયદેસર, મનસ્વી, દૂષિત અને કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ધોર ઉદ્ધંધન છે અને તેથી તે ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪ અને કલમ ૨૧નું ઉદ્ધંધન કરે છે.આ વિવાદિત આદેશ અરજદાર જેવા નિષ્ઠાવાન વિદ્યાર્થીની અન્યથા તેજસ્વી કારકિર્દીને કલંકિત કરશે અને તેના પર એક મોટો કાળો ડાઘ છોડી દેશે, જે સંપૂર્ણપણે નિર્દોષ છે.અરજદાર રજૂ કરે છે કે ૨૬ વિદ્યાર્થીઓમાંથી પાંચ વિદ્યાર્થીઓને ૩ અઠવાડિયા માટે સસ્પેન્ડ કરવામાં આવ્યા છે, ૧૬ વિદ્યાર્થીઓને એક સેમેસ્ટર માટે અને ૫ વિદ્યાર્થીઓને બે સેમેસ્ટર (એક વર્ષ) માટે પ્રતિબંધિત કરવામાં આવ્યા છે.વ્યક્તિગત ભૂમિકાઓ/ચાર્જ અથવા ચોક્કસ ગેરવર્તણૂકનો ઉલ્લેખ કર્યા વિના વિવિધ વિદ્યાર્થીઓ સાથે આ પ્રકારની અલગ વર્તણૂક માટે કોઈ કારણ આપવામાં આવ્યું નથી.

૩. આમ, વર્તમાન મુકદ્દમો એક છે, જેમાં સંસ્થાએ રિટ અરજદાર અને અન્ય પચીસ વિદ્યાર્થીઓ સામે શિસ્તભંગની કાર્યવાહી કરી છે.આ રિટ અરજદારને સજા રૂપે વર્તમાન શૈક્ષણિક વર્ષ માટે તમામ શૈક્ષણિક પ્રવૃત્તિઓથી દૂર કરવામાં આવ્યા છે અને તેમને શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૧૯-૨૦ સાથે શૈક્ષણિક પ્રવૃત્તિઓ ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે.આ ઉપરાંત, તેને ભવિષ્યમાં હોસ્ટેલમાં દાખલ કરવામાં આવશે નહીં.

જ. વિદ્યાર્થી સામે સંસ્થા દ્વારા લેવામાં આવેલી કાર્યવાહીથી અસંતુષ્ટ હોવાથી, ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ આ રિટ અરજી દાખલ કરવામાં આવી છે.

પ. મને સીધો જ રિટ અરજદાર અને અન્ય વિદ્યાર્થીઓ સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપો પર જવા દો.

૬. ૩ ઓક્ટોબર, ૨૦૧૮ના રોજ આઈ.આઈ.ટી.આર.એ.એમ. ખાતે યોજાયેલી શિસ્ત સમિતિની બેઠકની કાર્યવાહીનો અહેવાલ નીચે મુજબ છે;

“૨૫મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૮ના રોજ સંસ્થાના છઠ્ઠા માળે આવેલા વાંચન ખંડ વિસ્તારમાંથી સી.સી.ટી.વી. કપરેજ દ્વારા વિદ્યાર્થીઓની શિસ્તભંગનો એક શંકાસ્પદ કિસ્સો રજિસ્ટ્રાર, નિયામક અને મહાનિર્દેશકના ધ્યાનમાં લાવવામાં આવ્યો હતો.

ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને ૨૭ સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૮ના રોજ ડાયરેક્ટર જનરલ, ડિરેક્ટર, રજિસ્ટ્રાર, ડીન ઓફ એકેડેમિક એન્ડ સ્ટુડન્ટ અફેર્સ, એસોસિયેટ ડીન ઓફ સ્ટુડન્ટ અફેર્સ અને બોયઝ એ.એમ.સી. હોસ્ટેલના વોર્ડનની બેઠકનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. બેઠકમાં હાજર સભ્યોને સીસીટીવી ફૂટેજ બતાવવામાં આવ્યા

હતા.શિસ્તભંગની કાર્યવાહીમાં સામેલ વિદ્યાર્થીઓની ઓળખ કરવાની જવાબદારી વોર્ડન, એસોસિયેટ ડીન અને ડીનને સોંપવામાં આવી હતી.ચોક્કસ ખાતરી કરવા માટે ઓળખ ખૂબ જ સાવધાનીપૂર્વક કરવામાં આવી હતી.વિદ્યાર્થીઓની ઓળખ કરવામાં આવી હતી.ઓળખાયેલા વિદ્યાર્થીઓની યાદી પરિશિષ્ટ ૧ માં આપવામાં આવી છે.

ફૂટેજમાં જોવા મળેલા ૦૬ નવા વિદ્યાર્થીઓ, કુ. બનાશ્રી દલાલ, કુ. મુઢ્રા પટેલ, કુ. હર્શિની કોલ્ટે, શ્રી મોહમ્મદ આરિફ, શ્રી અભય ઉપાધ્યાય, શ્રી કુશાગ્ર નાંગલોટને ૧ ઓક્ટોબર, ૨૦૧૮ના રોજ બપોરે ૧ વાગ્યે ડિરેક્ટરની ઓફિસમાં બનેલી ઘટના વિશે વધુ જાણવા માટે બોલાવવામાં આવ્યા હતા.શ્રી કુશાગ્ર મીટિંગમાં ગેરહાજર હતા કારણ કે તે સમયે તેઓ સંસ્થામાં ઉપલબ્ધ નહોતા.ડિરેક્ટર, ડીન ઓફ એકેડેમિક્સ એન્ડ સ્ટુડન્ટ અફેર્સ અને એસોસિયેટ ડીન ઓફ સ્ટુડન્ટ અફેર્સની હાજરીમાં બાકીના ૦૫ વિદ્યાર્થીઓએ ડિરેક્ટરની ઓફિસમાં મીટિંગમાં હાજરી આપી હતી.આ વિદ્યાર્થીઓ શરૂઆતમાં આ ઘટના વિશે વાત કરવા માટે અનિરછા ધરાવતા હતા, પરંતુ આખરે તેઓએ ખુલીને કહ્યું કે તેમને કસરતો (સીટ-અપ્સ), નૃત્ય અથવા કેટલીક નકલી પ્રવૃત્તિઓ કરવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું.શ્રી ઉપાધ્યાયને નકલી લડાઈનું અનુકરણ કરવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું.શ્રી આરિફને કેટલાક યોગા કસરતો કરવા માટે કહેવામાં આવ્યું

હતું.શ્રીમતી બંસારીને નૃત્યના કેટલાક પગલાં બતાવવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું અને શ્રીમતી મુદ્રા અને શ્રીમતી બંસારીને પ્લેન્ક ફોર્મ રજૂ કરવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું અને તેમની વચ્ચે આંતરિક સ્પર્ધા પણ યોજવામાં આવી હતી.વાતચીત પૂરી થયા પછી કુ. બંસારી પાછા ફર્યા અને રડી પડ્યાં અને કહ્યું કે ફેશર પાર્ટીમાં તેમને જે હિંમત આપવામાં આવી હતી તે ખૂબ જ અસભ્ય હતી અને તેમને ખૂબ નીચું અનુભવ કરાવ્યું હતું.શ્રીમતી મુદ્રાએ એમ પણ કહ્યું હતું કે તેમને પાર્ટીમાં એક વરિષ્ઠ છોકરા સાથે રેમ્પ-વોક કરવા માટે સંદેશ મળ્યો હતો, પરંતુ તેમણે આ સંદેશને અવગણવાનું નક્કી કર્યું હતું.

શ્રી કુશાગ્ર નાંગલોટ, જેઓ ૧લી ઓક્ટોબર, ૨૦૧૮ના રોજ આ વાતચીતમાં ગેરહાજર હતા, તેમણે ૪થી ઓક્ટોબર, ૨૦૧૮ના રોજ બપોરે ૧૨-૩૦ વાગ્યે ડિરેક્ટરની ઓફિસમાં ડિરેક્ટર, ડીન ઓફ એકેડેમિક્સ એન્ડ સ્ટુડન્ટ અફેર્સ અને રજિસ્ટ્રાર સાથે મુલાકાત કરી હતી.તેણે સ્વીકાર્યું કે સીટ-અપ્સ અને બોટલ વગેરે જેવી તમામ બાબતો તેની સાથે બની હતી.તેમણે એમ પણ કહ્યું હતું કે તેઓ ફૂટબોલ ખેલાડી હોવાથી અને પાંચમા ધોરણથી હોસ્ટેલમાં હોવાથી તેઓ આ બધું સહન કરી શક્યા હતા.આ ઘટનાની ગંભીરતા એવી હતી કે તેમના ઘરે કોઈ વ્યક્તિ ભાંગી પડ્યો હશે.

તે જ દિવસે સાંજે જ.૩૦ વાગ્યે, એટલે કે ૧ ઓક્ટોબર, ૨૦૧૮ના રોજ, ફૂટેજમાં જોવા મળેલા ત્રેવીસ બીજા વર્ષના વિદ્યાર્થીઓને રૂમ નંબર એલ-૧૦૫માં બોલાવવામાં આવ્યા હતા અને તેમને સસ્પેન્શન નોટિસ આપવામાં આવી હતી.

- I) તેઓએ જટ ક્લાકની અંદર હોસ્ટેલ ખાલી કરવી પડશે અને
- II) તેઓને તમામ શૈક્ષણિક કાર્યક્રમોમાંથી સસ્પેન્ડ કરવામાં આવે છે (પરિશિષ્ટ ૨-સસ્પેન્શન નોટિસ)

શિસ્ત સમિતિના સભ્યોની બેઠક ૩ ઓક્ટોબર, ૨૦૧૮ના રોજ સવારે ૧-૩૦ વાગ્યે બોલાવવામાં આવી હતી.શિસ્ત સમિતિ જેમાં નીચેના સભ્યોનો સમાવેશ થાય છે;

૧. ડૉ. એ. યુ. દિગરાસ્કર; નિયામક, આઈઆઈટીઆરએએમ.
૨. ડૉ. શાંતિ પ્રસન્ના- ડીન ઓફ એકેડેમિક્સ એન્ડ સ્ટુડન્ટ અફેર્સ
૩. ડૉ. મીરા વસાની-વિદ્યાર્થી બાબતોના સહયોગી ડીન
૪. ડૉ. ગૌતમ બોરીસાગર-વૉર્ડન એ.એમ.સી. બોચ્છ હોસ્ટેલ
૫. ડૉ. મમતા શન્ના- વૉર્ડન ગર્લ્સ હોસ્ટેલ.

૬. ડૉ. મહુયા બંધોપાધ્યાય- મદદનીશ પ્રાધ્યાપક, રસાયણશાસ્ત્ર

૭. ડૉ. વીરભદ્ર રોષ્ટ્રે- મદદનીશ પ્રાધ્યાપક સિવિલ એન્જિનિયરિંગ

૮. ડૉ. હર્ષદ પટેલ- લાઈબ્રેરીયન આઈ.આઈ.ટી.આર.એ.એમ.

૯. શ્રીમતી ભારતીબેન પટેલ- વહીવટી અધિકારી,
આઈ.આઈ.ટી.આર.એ.એમ.

૧૦. શ્રી હિરેન હળવાડિયા- વાલી પ્રતિનિધિ

૧૧. શ્રી દેવેન શેઠ- વાલી પ્રતિનિધિ

૧૨. શ્રી છત્વાણી નરેશ-વિદ્યાર્થી પ્રતિનિધિ

૧૩. શ્રી મુકુલ જાંગીડ-વિદ્યાર્થી પ્રતિનિધિ.

કાર્યવાહી:

સમિતિને સી.સી.ટી.વી. ફૂટેજ બતાવવામાં આવ્યા હતા.

૧) ફૂટેજ ૦૧ - આ ફૂટેજમાં ૧લી વર્ષના વિદ્યાર્થી કુશાગ્ર નાંગલોટને ૨જી વર્ષના ૧૮ વિદ્યાર્થીઓ - શ્રી આશિષ રાજ, શ્રી પુષ્પેન્દ્ર સિંહ, શ્રી પ્રશાંત ગુપ્તા, શ્રી હિમેશ પંચાલ, શ્રી પ્રભાત ત્યાગી, શ્રી હિરેન ચૌધરી, શ્રી અર્ણવ બિસ્વાસ, શ્રી દીપેન પટેલ, શ્રી જવાલંત વાઘવા, શ્રી પ્રવીણ ઢાકર, શ્રી યશ વર્ધન ઓમર, શ્રી રક્ષિત કૌલ, શ્રી આકાશ શન્ના, શ્રી કિશન ઝઘાદિયા, શ્રી પ્રાંશુ સોની, શ્રી મોનીશ ચાદવ, શ્રી કુંજ શાહ અને

શ્રી અભિલાષ મૌર્યના જૂથ દ્વારા હેરાન કરવામાં આવતા જોવા મળ્યા હતા.તેને મોટી સંખ્યામાં સિટ-અપ્સ કરવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું.જ્યારે સિટ-અપ્સ કરવામાં આવી રહ્યા હતા, ત્યારે જમીન પર એક બોટલ પણ મૂકવામાં આવી હતી અને તેને તેના નિતંબથી તેને ઉપાડવાનું કહેવામાં આવ્યું હતું (જેમ કે શિસ્ત સમિતિની બેઠકની સામે બીજા વર્ષના છોકરાઓએ જણાવ્યું હતું).અહીં એવું જોવા મળ્યું હતું કે બીજા વર્ષના છોકરાઓ આક્રમક હતા અને એ પણ જોવા મળ્યું હતું કે બીજા વર્ષનો છોકરો ટેબલ પર ફૂટી ગયો હતો અને જુનિયર પર ઉછળ્યો હતો.આ દ્રશ્ય લગભગ ૨૦ મિનિટ સુધી ચાલ્યું હતું.અચાનક શ્રી જવાલંત વાઘવાને જૂથમાં કેમેરા વિશે ખબર પડી અને તેમણે તેની નીચે બેઠેલા શ્રી હિરેન ચૌધરીને તેને નમાવવા કહ્યું, જેથી આગળની કોઈ પણ કાર્યવાહી રેકૉર્ડ ન થાય.

૨) ફૂટેજ ૦૨ – ૪ સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૮ના બીજા કેમેરાના ફૂટેજમાં બીજા વર્ષની છોકરીઓ, એટલે કે કુ. અશ્વિ શાહ, કુ. અંજલિ પિત્રોડા અને કુ. આયુષી પ્રસાદ રીડિંગ રૂમ એટલે કે ઘટના સ્થળ પર આવતી કે જતી દેખાય છે.આ ફૂટેજમાં, પ્રથમ વર્ષની કુ. બંસરી દલાલ અને કુ. મુદ્રા પટેલ પ્લાન્ક પોઝ કરતા જોવા મળે છે.(પરિશિષ્ટ ૦૩).

ત્યારબાદ સમિતિએ પ્રથમ વર્ષના વિદ્યાર્થીઓ સાથે વાતચીત કરી અને આ ઘટના અંગે તેમનો પ્રતિભાવ મેળવ્યો અને છોકરાઓ અને છોકરીઓને અલગથી મળ્યા.

કેટલાક વિદ્યાર્થીઓએ બીજા વર્ષના વરિષ્ઠોને કારણે તેમને થયેલા દુર્વ્યવહાર વિશે લેખિતમાં જણાવ્યું હતું.(પરિશિષ્ટ ૪ – વિદ્યાર્થીઓનો પ્રતિભાવ) તેઓએ એ પણ જણાવ્યું હતું કે ઓગસ્ટ/સપ્ટેમ્બર મહિનામાં સંસ્થાના પરિસરમાં સેમિનાર રૂમમાં તેમને એક પ્રશ્નાવલી આપવામાં આવી હતી.તેમને બીજા વર્ષના વરિષ્ઠો દ્વારા તેને ભરવા અને તેમને સુપરત કરવાની સૂચના આપવામાં આવી હતી.વધુમાં વિદ્યાર્થીઓએ જણાવ્યું હતું કે પ્રશ્નાવલીમાં કેટલાક વાંધાજનક અને અભદ્ર પ્રશ્નો હતા.વિદ્યાર્થીઓ સાથે વાતચીત કરતી વખતે, તેમણે સંકેત આપ્યો હતો કે પ્રશ્નાવલીનો હેતુ કહેવાતા મિસ્ટર અને મિસ ફેશરને પસંદ કરવાનો હતો.(પરિશિષ્ટ ૫ – શ્રી જવાલંત વાઘવા અને શ્રી ગજેન્દ્ર જૈન પાસેથી મળેલી પ્રશ્નાવલી

સમિતિએ એક પછી એક સસ્પેન્ડ કરાયેલા વિદ્યાર્થીઓને મળ્યા અને તેમને તેમનો મત રજૂ કરવા કહ્યું અને તેમને તેમના બચાવમાં બોલવાની યોગ્ય તક આપવામાં આવી.સસ્પેન્ડ કરાયેલા ૨૩ વિદ્યાર્થીઓમાંથી ૦૧

વિદ્યાર્થી શ્રી અભિલાષ મૌર્ય તેમની ખરાબ તબિયતને કારણે ગેરહાજર રહ્યા હતા.

સસ્પેન્ડ કરાયેલા તમામ ૨૨ વિદ્યાર્થીઓએ સ્વીકાર્યું હતું કે તેઓ અશ્લીલ કૃત્યમાં સામેલ હતા અને તેમણે પોતાનો ગુનો પણ સ્વીકાર્યો હતો.વાતચીત દરમિયાન વધુ ત્રણ વિદ્યાર્થીઓ – શ્રી પ્રાંશુ સોની, શ્રી સુભનાવ સિંહ દીક્ષિત, શ્રી રોહિત સિંહનાં નામ સામે આવ્યાં હતાં.સમિતિએ તેમને તે જ દિવસે મળ્યા હતા અને તેમને પછીથી સસ્પેન્શન નોટિસ પણ આપવામાં આવી હતી.વાતચીત દરમિયાન તે બધાએ કબૂલ્યું હતું કે તેઓએ જુનિયર્સને એક પ્રશ્નાવલી ફેલાવી છે અને પૂછવામાં આવતા શ્રી ગજેન્દ્ર જૈન અને શ્રી જ્વાલંત વાઘવા પ્રશ્નાવલી લાવ્યા અને તેને સમિતિને સોંપી દીધી હતી.

વિદ્યાર્થીઓનું નિવેદન પરિશિષ્ટ ૬ માં આપવામાં આવ્યું છે.

વિદ્યાર્થીઓના નિવેદનોના આધારે સમિતિએ નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

૧. પ્રથમ વર્ષના વિદ્યાર્થીઓને આપવામાં આવેલી પ્રશ્નાવલીમાં અભદ્ર અને અયોગ્ય સામગ્રી છે.

૨. સંસ્થાના સી.સી.ટી.વી.એ જે કિલપિંગ કેદ કરી છે, તેમાં પ્રથમ વર્ષના વિદ્યાર્થીઓ પર કેટલીક શારીરિક અને માનસિક યાતનાઓ દર્શાવવામાં આવી છે.

૩. સુરક્ષા ઉપકરણ સાથે ચેડાં કરવાં એટલે કે સી.સી.ટી.વી. કેમેરાને નમાવવો એ ગુનો છે.

૪. ખોટા પ્રસ્તાવ પર સહાયક ગ્રંથપાલ પાસેથી છટ્ટા માળે વાંચન ખંડની ચાવી મેળવવી.

નિષ્કર્ષ;

વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિવેદનો અને સી.સી.ટી.વી. ફૂટેજના આધારે, સમિતિએ બેઠકમાં નિષ્કર્ષ કાઢ્યો કે:

(i) કેટલાક વિદ્યાર્થીઓએ સમગ્ર અશિષ્ટ પ્રવૃત્તિઓના આયોજન અને અમલીકરણમાં મુખ્ય ભૂમિકા ભજવી હતી.

(ii) કેટલાક નિરીક્ષકો હતા અને સમગ્ર દશ્યનો આનંદ માણ્યો, અને

(iii) કેટલાક તક અથવા જિજ્ઞાસાથી ત્યાં હાજર હતા.

તે મુજબ સમિતિ નીચેની ભલામણો કરે છે:

૧) ગુનેગાર વિદ્યાર્થીઓને ત્રણ અલગ અલગ શ્રેણીઓમાં વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે. બીજા વર્ષના વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા ગુનાઓની શ્રેણીઓનું વિગતવાર વર્ણન પરિશિષ્ટ ૦૭માં આપવામાં આવ્યું છે.

શ્રેણી એ – જે વિદ્યાર્થીઓ સમગ્ર અશિષ્ટ પ્રવૃત્તિઓના આયોજન અને અમલ સાથે સંકળાયેલા હતા.

૧. પ્રભાત ત્યાગી

૨. પ્રશાંત ગુપ્તા

૩. ગજેન્દ્ર જૈન

૪. પરિક્ષિત સિંહ

૫. જવાલંત વાઘવા

શ્રેણી બી - જે વિદ્યાર્થીઓ આખી અશિષ્ટ પ્રવૃત્તિઓમાં અન્ય વિદ્યાર્થીઓનું નિરીક્ષણ કરી રહ્યા હતા, આનંદ માણી રહ્યા હતા અને પ્રોત્સાહિત કરી રહ્યા હતા અને અધિકારીઓને જાણ કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા.

૧. હિમેશ પંચાલ
૨. હિરેન ચૌધરી
૩. આશિષ રાજ
૪. આશ્વી શ
૫. દીપેન પટેલ
૬. કિશન ઝડાફીયા
૭. અર્ણવ નિસ્વાસ
૮. પુષ્પેન્દ્રસિંહ
૯. પ્રાંશુ સોની
૧૦. આયુષ પ્રસાદ
૧૧. અંજલિ પિત્રોડા
૧૨. પ્રવીણ ધાકર
૧૩. યશ વર્ધન ઓમર
૧૪. રક્ષિત કૌલ

૧૫. આકાશ શર્મા

શ્રેણી સી-વિદ્યાર્થીઓ સંજોગોવશાત્ અથવા જિજ્ઞાસાથી સ્થળ પર પહોંચ્યા હતા પરંતુ આ અશિષ્ટ પ્રવૃત્તિઓને રોકવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા અને અધિકારીઓને જાણ કરવામાં પણ નિષ્ફળ રહ્યા હતા.

૧. કુંજ શાહ

૨. અભિનિત સિંહ

૩. મોનીશ યાદવ

૪. રોહિત સિંહ

૫. શુભાનો સિંહ દીક્ષિત

૨) સમિતિ સર્વાનુમતે નીચેની કાર્યવાહીની ભલામણ કરે છે;

(I) કેટેગરી A ના વિદ્યાર્થીઓને વર્તમાન શૈક્ષણિક વર્ષથી સસ્પેન્ડ કરવામાં આવે અને ઓગસ્ટ, ૨૦૧૮થી શૈક્ષણિક અભ્યાસ ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપવામાં આવે.જો કે, તેઓને ભવિષ્યમાં હોસ્ટેલમાં પ્રવેશ આપવામાં આવશે નહીં.

(ii) શ્રેણી બી. ના વિદ્યાર્થીઓને વર્તમાન સત્રમાંથી સસ્પેન્ડ કરવામાં આવે અને જાન્યુઆરી, ૨૦૧૮થી શૈક્ષણિક અભ્યાસ ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપવામાં આવે.જોકે, તેમને ભવિષ્યમાં હોસ્ટેલમાં પ્રવેશ આપવામાં આવશે નહીં.

(iii) કેટેગરી સીના વિદ્યાર્થીઓને ૩ અઠવાડિયા માટે શિક્ષણમાંથી સસ્પેન્ડ કરવામાં આવે અને વર્તમાન સત્રમાં ૨૨ ઓક્ટોબર, ૨૦૧૮થી શિક્ષણ ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપવામાં આવે.

નોંધ: સમિતિ ગેરહાજર રહેલા વિદ્યાર્થી શ્રી અભિલાષ મૌર્યને મળશે અને તેમની તંદુરસ્તી પ્રાપ્ત થયા પછી યોગ્ય નિર્ણય લેશે.

સહી	સહી
શ્રી મુકુલ જાંગીડ	શ્રી છત્વાણી નરેશ
વિદ્યાર્થી પ્રતિનિધિ	વિદ્યાર્થી પ્રતિનિધિ
સહી	સહી
શ્રી હિરેન હળવાડિયા	શ્રી દેવેન શેઠ
માતાપિતા પ્રતિનિધિ	માતાપિતા પ્રતિનિધિ
સહી	સહી
ડૉ. હર્ષદ પટેલ	શ્રીમતી ભારતીબેન પટેલ

લાયબ્રેરીયન
આઈ.આઈ.ટી.આર.એ.એમ.

સહી
ડૉ. મહુયા બંધોપાધ્યાય
સહાયક પ્રાધ્યાપક,
આઈઆઈટીઆરએએમ

સહી
ડૉ. મમતા શર્મા
વોર્ડન ગર્લ્સ હોસ્ટેલ

સહી
ડૉ. મીરા વસાણી
વિદ્યાર્થી બાબતોના સહયોગી ડીન

પ્રશાસક અધિકારી,
આઈ.આઈ.ટી.આર.એ.એમ.

સહી
ડૉ. વીરભદ્ર રોહ્ટે
સહાયક પ્રાધ્યાપક,
આઈઆઈટીઆરએએમ

સહી
ડૉ. ગૌતમ બોરીસાગર
આઈઆઈટીઆરએએમ વોર્ડન,
એએમસી બોયઝ હોસ્ટેલ,
આઈઆઈટીઆરએએમ

સહી
ડૉ. શાંતિ પ્રસન્ન
"શૈક્ષણિક અને વિદ્યાર્થી બાબતોના
ડીન"

૭. રિટ અરજદાર વતી રજૂઆતો

૭.૧ રીટ અરજદાર તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી હાર્દિક રાવલે ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે પરિશિષ્ટ-એમાં વિવાદાસ્પદ આદેશ રદ અને બાજુ પર રાખવાને પાત્ર છે કારણ કે તે બિન-વાચક, ગેરકાયદેસર, મનસ્વી અને બદનિયત આદેશ છે. શ્રી રાવલે રજૂઆત કરી હતી કે, રિટ અરજદાર સામે શરૂ

કરાયેલી કાર્યવાહી અને લાદવામાં આવેલી સજા કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ધોર ઉદ્ધંધન છે.તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે સંસ્થા દ્વારા કોઈ કારણદર્શક નોટિસ આપવામાં આવી ન હતી, જેમાં આક્ષેપો અને રિટ અરજદાર દ્વારા ભજવવામાં આવેલી ભૂમિકાનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો.

૭.૨ શ્રી રાવલે રજૂઆત કરી હતી કે સંસ્થાના સંચાલકોએ જે ઉતાવળમાં તપાસ હાથ ધરી હતી, તે દર્શાવે છે કે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું સંપૂર્ણ ઉદ્ધંધન થયું હતું.રિટ અરજદારને કોઈ ઔપચારિક કારણદર્શક નોટિસ આપવામાં આવી ન હતી, જેમાં કયા આરોપો પર તપાસ હાથ ધરવામાં આવી રહી છે તે દર્શાવવામાં આવ્યું ન હતું.તેમને સાક્ષીઓની ઉલટ તપાસ કરવાની તક આપવામાં આવી ન હતી.

૭.૩ શ્રી રાવલના જણાવ્યા અનુસાર, આ કાર્યવાહી અર્ધ-ન્યાયિક તપાસના સ્વરૂપમાં હોવાથી, કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો લાગુ થશે.શ્રી રાવલ રજૂ કરશે કે જે સજા લાદવામાં આવી છે તે ખૂબ જ કઠોર છે અને આરોપની પ્રકૃતિ સાથે અસંગત નથી.શ્રી રાવલે વધુમાં નિર્દેશ કર્યો હતો કે તેમના અસીલ એક તેજસ્વી વિદ્યાર્થી છે અને લાદવામાં આવેલી સજા સમાજમાં તેમની છબીને કલંકિત કરશે અને ઉચ્ચ અભ્યાસની ભાવિ સંભાવનાઓને પણ બગાડશે.આવી પરિસ્થિતિઓમાં, ઉપર ઉલ્લેખિત, શ્રી રાવલ પ્રાર્થના કરે છે કે આ રિટ અરજીમાં યોગ્યતા હોવાથી,

તેને મંજૂરી આપવામાં આવે અને સજાનો આદેશ રદ કરવામાં આવે.

સંસ્થા વતી રજૂઆતો;

૮. બીજી તરફ, સંસ્થા તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી દીપેન દેસાઈએ આ રિટ અરજીનો સખત વિરોધ કર્યો છે. શ્રી દેસાઈ રજૂ કરશે કે હાથમાં રહેલો કેસ રેગિંગનો છે. તેઓ રજૂઆત કરશે કે રેગિંગ એ સૌથી ખરાબ પ્રકારનું અપમાન છે, જે તેનાથી પીડિત વિદ્યાર્થીના માનસિક અને ભાવનાત્મક સ્વાસ્થ્ય પર ગંભીર અસર કરે છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે રેગિંગનો ખતરો પ્રમાણમાં વધી રહ્યો છે અને સ્વરૂપ અને પદ્ધતિની દ્રષ્ટિએ અધોગતિ અથવા વધુ ખરાબ થઈ રહ્યો છે. આવા કિસ્સાઓ સાથે મક્કમતાથી વ્યવહાર કરવો જોઈએ. શ્રી દેસાઈ રજૂ કરશે કે આ મામલો એકદમ સ્પષ્ટ કેસ છે. શિસ્ત સમિતિનો અહેવાલ સ્વયં સ્પષ્ટ છે. સી.સી.ટી.વી. ફૂટેજ રેગિંગના દોષી વિદ્યાર્થીઓની ગેરવર્તણૂક અંગે ચિત્રને પુષ્કળ સ્પષ્ટ બનાવે છે.

૯. શ્રી દેસાઈએ રજૂઆત કરી હતી કે, આ રિટ અરજદાર એવા વિદ્યાર્થીઓમાંનો એક છે, જે સમગ્ર અશિષ્ટ પ્રવૃત્તિઓના આયોજન અને અમલ સાથે સંકળાયેલો હોવાનું જણાયું છે.

૧૦. શ્રી દેસાઈએ વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે એકવાર વિદ્યાર્થીઓ સામેના આરોપો, જે પૂરતા ગંભીર છે, તે સાબિત થઈ જાય પછી, જે સજા લાદી શકાય છે તે પણ શિસ્ત સત્તાધિકારીના વિવેકબુદ્ધિની અંદર છે અને આ અદાલત ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ તેની રીટ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને તેમાં દખલ કરી શકતી નથી.શ્રી દેસાઈ રજૂ કરશે કે આ એવો કેસ છે જેમાં વિદ્યાર્થીઓને સંસ્થામાંથી હંમેશ માટે હાંકી કાઢવામાં આવ્યા હોત.જો કે, સંસ્થાના સંચાલકોએ થોડી દયા દર્શાવી છે અને દંડ લાદ્યો છે, જે ચોક્કસપણે આરોપો સાથે અસંગત હોવાનું કહી શકાય છે.શ્રી દેસાઈ રજૂ કરશે કે ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ અસાધારણ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને આ કોર્ટ દ્વારા ન્યાયિક સમીક્ષા કોઈ નિર્ણય વિરુદ્ધ નિર્દેશિત નથી પરંતુ "નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયા" વિરુદ્ધ નિર્દેશિત છે; યોગ્ય સજાનો પ્રશ્ન, તેની પસંદગી અને જથ્થા બંને, શિસ્ત અધિકારીના વિવેકબુદ્ધિમાં હોવાથી, આ કોર્ટ તેમાં દખલ કરી શકતી નથી.

૧૧. સંસ્થા વતી હાજર થયેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી દેસાઈએ સંસ્થા વતી દાખલ કરવામાં આવેલા જવાબના સોગંદનામામાં કરવામાં આવેલા નીચેના નિવેદનો પર મજબૂત આધાર રાખ્યો છે;

"૧૫.ત્યારબાદ, ગેરવર્તણૂકની ગંભીરતાને ધ્યાનમાં રાખીને, સંસ્થાએ

તાત્કાલિક રૂઝ બીજા વર્ષના વિદ્યાર્થીઓને સસ્પેન્ડ કરવાનો નિર્ણય લીધો અને તેમને ૦૧/૧૦/૨૦૧૮ના રોજ સસ્પેન્શન ઓર્ડર આપવામાં આવ્યો અને તેમને ૪૮ કલાકની અંદર હોસ્ટેલ ખાલી કરવા માટે કહેવામાં આવ્યું. ૦૧/૧૦/૨૦૧૮ની તારીખના સંદેશાવ્યવહારની એક નકલ આ સાથે જોડેલી છે અને આ જવાબ સાથે પરિશિષ્ટ-આર૨ તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવી છે.

૧૬. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે ત્યારબાદ ૦૩/૧૦/૨૦૧૮ ના રોજ શિસ્ત સમિતિની બેઠક બોલાવવામાં આવી હતી. જેમાં ૧૩ સભ્યોની શિસ્ત સમિતિમાં બે વાલીઓના પ્રતિનિધિઓ અને બે વિદ્યાર્થીઓના પ્રતિનિધિઓનો સમાવેશ થાય છે. શિસ્ત સમિતિએ સૌપ્રથમ સીસીટીવી ફૂટેજ જોયાં હતાં, જેમાં જાણવા મળ્યું હતું કે બીજા વર્ષના ૧૮ વિદ્યાર્થીઓનું જૂથ (હાલના અરજદાર સહિત) પ્રથમ વર્ષના વિદ્યાર્થી કુશાગ્ર નાંગલોટને ધમકાવી રહ્યું હતું. તેને મોટી સંખ્યામાં સિટ-અપ્સ કરવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું. ત્યારબાદ, બોટલને જમીન પર મૂકવામાં આવી હતી અને તેને તેની નિતંબથી ઉપાડવાનું કહેવામાં આવ્યું હતું. એવું જોવા મળ્યું હતું કે બીજા વર્ષના વિદ્યાર્થીઓ ખૂબ આક્રમક હતા અને તેઓ જુનિયર વિદ્યાર્થીઓ પર ત્રાટકતા હતા અને આ ઘટના લગભગ ૨૦ મિનિટ સુધી ચાલી હતી.

૧૭. ત્યારે જ આ જૂથમાં અરજદારને સીસીટીવી કેમેરા વિશે ખબર પડી અને સીસીટીવી કેમેરાની નીચે બેઠેલા અન્ય વિદ્યાર્થી શ્રી હિરેન ચૌધરીને કેમેરાને નમાવવા કહ્યું જેથી કેમેરા આગળની કાર્યવાહી જોઈ ન શકે. આ જ સીસીટીવી કેમેરામાં સ્પષ્ટપણે કેદ થયું છે. જવાબદારો જ્યારે પણ માનનીય અદાલત દ્વારા તેને જોવા માટે જરૂરી હોય ત્યારે સી.સી.ટી.વી. કેમેરાના ફૂટેજ રજૂ કરવા અને તેના પર આધાર રાખવા માટે રજાની માંગ કરે છે.

૧૮. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે ત્યારબાદ બીજા સીસીટીવી કેમેરાના ફૂટેજ નંબર ૨ શિસ્ત સમિતિ દ્વારા જોવામાં આવ્યા હતા, જેમાં દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે રીડિંગ રૂમમાં વિવિધ બીજા વર્ષની છોકરીઓ આવતી-જતી હતી, જ્યાં બીજી ઘટના બની હતી, જેમાં પ્રથમ વર્ષની વિવિધ છોકરીઓને પ્લાન્ક પોઝ કરવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું. પ્રતિવાદીઓ માનનીય અદાલત દ્વારા જરૂર પડે ત્યારે નિર્માણ કરવા અને ઉપરોક્ત સી.સી.ટી.વી. ફૂટેજ પર આધાર રાખવા માટે રજાની માંગ કરે છે.

૧૯. ત્યારબાદ સમિતિએ પ્રથમ વર્ષના વિવિધ વિદ્યાર્થીઓને આ ઘટના

અંગે તેમનો પ્રતિભાવ લેવા માટે બોલાવ્યા હતા.પ્રથમ વર્ષના વિદ્યાર્થીઓએ તેમને થયેલા દુર્વ્યવહાર વિશે લેખિતમાં જણાવ્યું છે અને તેમણે સમિતિ સમક્ષ જણાવ્યું હતું કે જે પ્રકારની હેરાનગતિ કરવામાં આવી હતી તે ખરેખર ખરાબ અને અભદ્ર અને વાંધાજનક હતી.વિદ્યાર્થીઓએ એ પણ જણાવ્યું હતું કે ઓગસ્ટ-સપ્ટેમ્બર મહિનામાં સંસ્થાના સેમિનાર રૂમમાં બીજા વર્ષના વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા પ્રથમ વર્ષના વિદ્યાર્થીઓને પ્રશ્નાવલી ફેલાવવામાં આવી હતી અને તેને ભરવા અને બીજા વર્ષના વિદ્યાર્થીઓને સબમિટ કરવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું.એવું નોંધવામાં આવ્યું હતું કે પ્રશ્નાવલીમાં ખૂબ જ વાંધાજનક અને અભદ્ર પ્રશ્નો હતા.

૨૦. સમિતિએ જુનિયર વિદ્યાર્થીઓને પૂછ્યું કે આવી પ્રશ્નાવલી ભરવાનું કેમ કહેવામાં આવ્યું હતું, જેના જવાબમાં જુનિયર વિદ્યાર્થીઓએ કહ્યું કે પ્રશ્નાવલીનો હેતુ મિસ્ટર અને મિસ ફેશરની પસંદગી કરવાનો હતો.શિસ્ત સમિતિ દ્વારા લેવામાં આવેલા પ્રથમ વર્ષના વિદ્યાર્થીઓના નિવેદનોની નકલો આ સાથે જોડેલી છે અને આ જવાબ સાથે પરિશિષ્ટ-આર૩ તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવી છે.

૨૧. ત્યારબાદ સમિતિએ સસ્પેન્ડ કરાયેલા વિદ્યાર્થીઓને એક પછી એક

તેમનો કેસ રજૂ કરવા માટે બોલાવ્યા હતા.૨૨ અહીં અરજદાર સહિત ૨૩ સસ્પેન્ડ કરાયેલા વિદ્યાર્થીઓમાંથી પોતાનું સંસ્કરણ અને તેમનો બચાવ આપવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું.સમિતિએ દરેક વિદ્યાર્થીને ધીરજથી અને વ્યક્તિગત રીતે સાંભળ્યા અને દરેક વિદ્યાર્થીને બોલવાની યોગ્ય તક આપી.અહીં અરજદાર સહિત તમામ ૨૨ વિદ્યાર્થીઓએ સ્વીકાર્યું હતું કે તેઓ અશ્લીલ કૃત્ય કરવામાં સામેલ હતા અને તેમણે પોતાનો ગુનો પણ સ્વીકાર્યો હતો.વિદ્યાર્થીઓની સુનાવણી દરમિયાન ૩ વધારાના વિદ્યાર્થીઓના નામ પણ સામે આવ્યા હતા અને તેમને પણ બોલાવવામાં આવ્યા હતા.જ્યારે સમિતિએ પ્રશ્નાવલી વિશે પૂછ્યું, ત્યારે અરજદાર અને શ્રી ગજેન્દ્ર જૈને સમિતિને પ્રશ્નાવલીની નકલ પૂરી પાડી અને પ્રશ્નાવલીની વિગતો જોઈને સમિતિ ચોંકી ગઈ.પ્રશ્નાવલીની એક નકલ આ સાથે જોડેલી છે અને આ જવાબ સાથે પરિશિષ્ટ-આરજ તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવી છે.

૨૨. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે સમિતિએ અરજદાર સહિત દરેક વિદ્યાર્થીઓના નિવેદનો લીધા હતા.અરજદાર સમિતિ સમક્ષ સંમત થયા છે કે તેઓ અશ્લીલ કૃત્યમાં સામેલ હતા અને તેમણે એ પણ સ્વીકાર્યું હતું કે પ્રશ્નાવલીમાં અશ્લીલ પ્રશ્નો સામેલ હતા.તેણે એ પણ સ્વીકાર્યું કે તેણે અન્ય વિદ્યાર્થીઓને કેમેરા ફેરવવા કહ્યું હતું.તેણે એ પણ સ્વીકાર્યું હતું કે

તે એવા લોકોમાંનો એક હતો જે ઉપરોક્ત કૃત્યોના આયોજન અને અમલ કરવામાં સક્રિયપણે સામેલ હતો.શિસ્ત સમિતિ દ્વારા લેવામાં આવેલા બીજા વર્ષના વિદ્યાર્થીઓના નિવેદનોની નકલો આ સાથે જોડેલી છે અને આ જવાબ સાથે પરિશિષ્ટ-આરપ તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવી છે.

૨૩. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે ઉપરોક્ત સી.સી.ટી.વી. ફૂટેજના આધારે, જુનિયર વિદ્યાર્થીઓના નિવેદનો અને સિનિયર વિદ્યાર્થીઓના નિવેદનોના આધારે, સમિતિએ અવલોકન કર્યું કે બીજા વર્ષના વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા પ્રસારિત પ્રશ્નાવલીમાં ખૂબ જ અશ્લીલ અને અયોગ્ય સામગ્રી હતી.સી.સી.ટી.વી. ફૂટેજમાં એ પણ દેખાયું હતું કે પ્રથમ વર્ષના વિદ્યાર્થીઓ પર શારીરિક અને માનસિક ત્રાસ આપવામાં આવ્યો હતો અને સુરક્ષા ઉપકરણ એટલે કે સી.સી.ટી.વી. કેમેરામાં દખલ કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો.સમિતિએ નિર્ણય લીધો કે વિદ્યાર્થીઓને ત્રણ ભાગમાં વહેંચવામાં આવે અને કૃત્યમાં તેમની સંડોવણી અનુસાર સજા આપવામાં આવે, એટલે કે (i) જે વિદ્યાર્થીઓએ આખા અસભ્ય કૃત્યની યોજના બનાવવામાં અને તેને અમલમાં મૂકવામાં મુખ્ય ભૂમિકા ભજવી હતી તેમને મહત્તમ સજા આપવામાં આવે, (ii) જે વિદ્યાર્થીઓ નિરીક્ષક હતા તેમને થોડી ઓછી સજા આપવામાં આવે અને (iii) જે વિદ્યાર્થીઓ ત્યાં હાજર હતા, પરંતુ તેઓએ પણ ઘટનાની જાણ કરી ન હતી તેમને

સૌથી ઓછી સજા આપવામાં આવે.સમિતિએ સીસીટીવી ફૂટેજ, નિવેદનો વગેરેના આધારે જાણવા મળ્યું કે આ સમગ્ર ઘટનાના આયોજન અને અમલ કરવામાં વર્તમાન અરજદાર સહિત પાંચ વિદ્યાર્થીઓ સક્રિયપણે સામેલ હતા અને તેથી અરજદાર સહિત પાંચ વિદ્યાર્થીઓને એક વર્ષના સમયગાળા માટે સસ્પેન્ડ કરવાની ભલામણ કરવામાં આવી હતી અને તેઓને ભવિષ્યમાં હોસ્ટેલમાં પ્રવેશ આપવામાં આવશે નહીં, અન્ય વિદ્યાર્થીઓ પર ઓછી સજા સૂચવવામાં આવી હતી.એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે સમિતિએ ૨૧/૧૦/૨૦૧૮ના રોજ સંસ્થાને ઉપરોક્ત કાર્યવાહીની ભલામણ કરતો અહેવાલ આપ્યો હતો.શિસ્ત સમિતિના અહેવાલની એક નકલ આ સાથે જોડેલી છે અને આ જવાબ સાથે પરિશિષ્ટ-આરક તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવી છે.

૨૪. ઉપરોક્ત અહેવાલના આધારે, સંસ્થાએ અહેવાલને જેમ છે તેમ સ્વીકારવાનો નિર્ણય કર્યો અને ૨૨/૧૦/૨૦૧૮ના વિવાદિત આદેશ દ્વારા અરજદાર અને અન્ય વિદ્યાર્થીઓ પર સજાનો વિવાદિત આદેશ પસાર કર્યો.

૨૫. ઉપરોક્ત બાબતો પરથી, માનનીય અદાલતને સંતોષ થશે કે સંસ્થાએ વિદ્યાર્થીઓને તેમના કેસનો બચાવ કરવાની તક આપ્યા બાદ

સંસ્થા દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી સમગ્ર કાર્યવાહીની તમામ શક્ય કાળજી લીધી છે, શિસ્ત સમિતિની કાર્યવાહી દરમિયાન વિદ્યાર્થીઓને તેમની સામેના આરોપ વિશે જાણ કરવામાં આવી હતી અને તેઓએ સ્પષ્ટપણે દોષ સ્વીકાર્યો હતો.તેથી, તે યોગ્ય નથી કે સંસ્થાએ અરજદારને આરોપ વિશે જાણ કરી ન હતી અથવા કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કર્યા વિના આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો.

૨૬. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે અરજદારનું કૃત્ય ખૂબ જ ગંભીર છે અને તેમાં સગીર વિદ્યાર્થીઓને ત્રાસ આપવાનો પણ સમાવેશ થાય છે (કેટલાક પ્રથમ વર્ષના વિદ્યાર્થીઓની ઉંમર ૧૮ વર્ષથી ઓછી છે), જે જાતીય ગુના અધિનિયમની જોગવાઈ હેઠળ ગુનાહિત કૃત્ય પણ હોઈ શકે છે. સંસ્થા પાસે પોલીસ સમક્ષ ફરિયાદ નોંધાવવાનો વિકલ્પ હતો, જો કે, વિદ્યાર્થીઓની ઉંમર અને ભવિષ્યને ધ્યાનમાં રાખીને અને પીડિત છોકરીઓની કારકિર્દીને પણ ધ્યાનમાં રાખીને, સંસ્થાએ ઉપરોક્ત કાર્યવાહી ન કરવાનો યોગ્ય વિચાર કર્યો અને માત્ર શિસ્તભંગની કાર્યવાહીનો માર્ગ અપનાવવાનું નક્કી કર્યું.આ નિર્ણય અરજદાર જેવા વિદ્યાર્થીઓના ભવિષ્યને સુરક્ષિત રાખવા અને તેમની કારકિર્દી આપનારા તમામ સમય માટે બરબાદ ન થાય તે માટે લેવામાં આવ્યો હતો.

૧૨. સંસ્થા તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી. દેસાઈએ નીચેના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો છે;

“(i) કોઘી માધવ સૈરામ રેડ્ડી વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય, ૨૦૧૧(૧) જી.એલ.એચ. ૪૬૦ના કેસમાં;

(ii) ધરમપાલ સત્યપાલ લિમિટેડ વિરુદ્ધ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝના ડેપ્યુટી કમિશનર ગુવાહાટી, ૨૦૧૫(૮) એસ સી સી ૫૧૯ના કિસ્સામાં;

(iii) કંટ્રોલર ઓફ એક્ઝામિનેશન વિરુદ્ધ જી.એસ. સુંદર અને અન્ય, ૧૯૯૨(૨) જી.એલ.એચ. ૧૪૦ના કિસ્સામાં;

(iv) પ્રેમ પ્રકાશ કલુનિયા વિરુદ્ધ પંજાબ યુનિવર્સિટી અને અન્યના કિસ્સામાં, (૧૯૭૩) એસ સી સી ૪૨૪;

(v) સુરેશ કોશી જ્યોર્જ વિરુદ્ધ કેરળ યુનિવર્સિટી અને અન્યના કેસમાં, એ આઈ આર ૧૯૬૯ એસ સી ૧૯૮;

(vi) ટી ટી ચક્રવર્તી યુવરાજ અને અન્ય વિરુદ્ધ પ્રિન્સિપાલ, ડૉ. બી. આર.

આંબેડકર મેડિકલ કોલેજ, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૭ કાર્પાટક ૨૬૧ના કેસમાં;

વિશ્લેષણ

૧૩. પક્ષકારો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા પછી અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીઓમાંથી પસાર થયા પછી, મારા વિચારણા હેઠળનો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે શું મારે સંસ્થાની શિસ્ત સમિતિ દ્વારા લેવામાં આવેલી કાર્યવાહી અને રિટ અરજદાર પર લાદવામાં આવેલી સજામાં દખલ કરવી જોઈએ?

૧૪. રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીને ધ્યાનમાં લેતા, આ અદાલત માટે એવો મત લેવાની કોઈ શક્યતા નથી કે રિટ અરજદાર સામે લેવામાં આવેલી શિસ્તભંગની કાર્યવાહી પક્ષપાત અથવા પીડિતતાથી દૂષિત છે. શિસ્ત સમિતિ/સભ્યો સામે આવા પ્રકારનો કોઈ આરોપ નથી. રિટ અરજદારનો પણ એવો કેસ નથી કે તેને ખોટી રીતે ફસાવવામાં આવ્યો હતો. સી.સી.ટી.વી. ફૂટેજ આ સંદર્ભમાં ચિત્રને પુષ્કળ સ્પષ્ટ બનાવે છે. આ આરોપો અત્યંત ગંભીર છે.

૧૫. સંસ્થા તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી દેસાઈ તેમની રજૂઆતમાં સાચા છે કે રેગિંગનો ખતરો પ્રમાણમાં વધી રહ્યો છે અને સ્વરૂપ અને પદ્ધતિની દ્રષ્ટિએ અધોગતિ અથવા વધુ ખરાબ થઈ રહ્યો છે. આ જુનિયર/નવા વિદ્યાર્થીઓ

માટે સૌથી ખરાબ પ્રકારનું અપમાન છે, જેઓ આશા અને આકાંક્ષાઓ સાથે આવે છે અને માર્ગદર્શન, સહાય અને રક્ષણ માટે વરિષ્ઠો તરફ જુએ છે અને આ પ્રધાને રોકવાની ગંભીર જરૂરિયાત છે, જે રેગિંગને કારણે વિદ્યાર્થીઓના માનસિક અને ભાવનાત્મક સ્વાસ્થ્ય પર ગંભીર અસર કરે છે.વાસ્તવમાં, આવા કિસ્સાઓને ખૂબ કાળજી અને સતર્કતાથી અટકાવવા પડશે અને જો તે બને તો તેનો કડકાઈથી અને કાયદા અનુસાર સામનો કરવો જોઈએ.

૧૬. આ કેસ એવો નથી કે જેમાં રિટ અરજદાર અને અન્ય વિદ્યાર્થીઓને સુનાવણીની કોઈ તક આપવામાં આવી ન હતી.આ એવો કેસ પણ નથી કે જેમાં રિટ અરજદારને તેની સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપોથી આશ્ચર્યચકિત કરવામાં આવ્યો હોય.જ્યાં સુધી તપાસને ન્યાયી માનવામાં આવે અને તે વિદ્યાર્થીને પોતાનો બચાવ કરવાની પૂરતી તક આપે, ત્યાં સુધી આ બાબતની તપાસ સામાન્ય રીતે અદાલતો દ્વારા ગુનાહિત આરોપોને લાગુ પડે તેવી સખ્તાઈથી ન કરવી જોઈએ.રીટ અરજદાર સારો શૈક્ષણિક રેકૉર્ડ ધરાવતો ખૂબ જ તેજસ્વી વિદ્યાર્થી હોઈ શકે છે, પરંતુ જો કોઈ તેજસ્વી વિદ્યાર્થી રેગિંગમાં સામેલ હોવાનું જણાય છે, તો તેણે તેના પરિણામો ભોગવવા પડશે.

૧૭. યોગ્ય સજા આપતી વખતે, અમુક પાસાઓ ધ્યાનમાં રાખવા પડે છે.જ્યારે સંસ્થાના વડા અને વિદ્યાર્થીનો સંબંધ માતા-પિતા અને બાળકનો હોય, ત્યારે જે

સજા લાદવામાં આવે તે કોઈ બદલો ન લે અથવા ક્રોધની લાગણીને વેગ ન આપે.સજાનો મુખ્ય હેતુ સંબંધિત વિદ્યાર્થીને ભવિષ્યમાં વધુ સજાગ બનાવીને તેની ભૂલને સુધારવાનો છે અને અન્ય વિદ્યાર્થીઓને સાવચેત રહેવાની ચેતવણી આપવાનો છે, જેથી તેઓ સમાન સજા માટે પોતાને ખુદા ન કરે અને ભૂલ કરનાર અથવા ખોટા માર્ગે દોરનાર બાળક પ્રત્યે માતાપિતાનો અભિગમ છે.આ કાર્યવાહી મનસ્વીતાનું પરિણામ છે તેવી ટીકાને આકર્ષિત ન કરવા માટે, એ સુનિશ્ચિત કરવું પડશે કે લાદવામાં આવેલો દંડ ભૂલની તીવ્રતા સાથે સુસંગત છે.

૧૮. મારું માનવું છે કે રિટ અરજદાર અન્યથા નસીબદાર છે કે સંસ્થામાંથી હાંકી કાઢવાની મહત્તમ સજા લાદવામાં આવી નથી.ઓછામાં ઓછું, સંસ્થાએ એ સુનિશ્ચિત કરવાની કાળજી લીધી છે કે રિટ અરજદારની કારકિર્દી સંપૂર્ણપણે બરબાદ ન થાય.જો રીટ અરજદારને સંસ્થામાંથી હાંકી કાઢવામાં આવ્યો હોત, તો અન્ય કોઈ કોલેજ તેને અભ્યાસ પૂર્ણ કરવા માટે પ્રવેશ આપત નહીં, જેના કારણે આવી હતાશા અને નિરાશા અથવા નિરાશા થઈ હોત, જે આત્મહત્યા તરફ દોરી શકે છે અથવા તેને અસામાજિક તત્વોમાં લઈ જઈ શકે છે.

૧૯. હું રિટ અરજદાર વતી રજૂ કરાયેલી રજૂઆતથી પ્રભાવિત નથી થયો કે રિટ અરજદારને પોતાનો બચાવ કરવાની કોઈ તક આપવામાં આવી ન હતી.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, હું એ રજૂઆતથી પ્રભાવિત નથી થયો કે રિટ અરજદારને

સુનાવણીની કોઈ વાજબી તક આપવામાં આવી ન હતી અને સમિતિ દ્વારા કરવામાં આવેલી તપાસ યોગ્ય નહોતી.ઉપર નોંધ્યા મુજબ, સી.સી.ટી.વી. ફૂટેજ અને પીડિતોના નિવેદનોના રૂપમાં રેકૉર્ડમાં ગુનાહિત સામગ્રી છે.કોઈ પણ શૈક્ષણિક સંસ્થાની ફરજ, પછી તે શાળા હોય કે કોલેજ હોય કે અન્ય કોઈ સંસ્થા હોય, આંતરિક શિસ્ત જાળવવાની સર્વોપરી છે.જ્યારે તેઓ શિસ્ત માટે કોઈ પણ સહેજ ખતરો જુએ છે, ત્યારે નિવારક પગલાં તાત્કાલિક લાગુ કરવામાં આવે છે.તે જરૂરી રીતે સંપૂર્ણ તપાસની અતિશયોકિતને નષ્ટ કરે છે.જ્યારે અદાલતોએ ભૂલ કરનાર વિદ્યાર્થી અથવા વિદ્યાર્થીઓ પર વાજબી શારીરિક સજા આપવા માટે શૈક્ષણિક સંસ્થાની સત્તાને માન્યતા આપી છે, ત્યારે ગેરશિસ્ત માટે ફોજદારી અદાલતની જેમ સંપૂર્ણ તપાસ યોજવી તે અયોગ્ય લાગે છે.

૨૦. સુપ્રીમ કોર્ટે એ.કે. કૈપાક વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા, એ.આઈ.આર. ૧૯૭૦ એસ.સી. ૧૫૦ માં જણાવ્યું હતું કે કુદરતી ન્યાયના નિયમોનો હેતુ ન્યાય સુરક્ષિત કરવાનો અથવા અન્યાયને રોકવાનો છે.તેઓ માત્ર એવા વિસ્તારોમાં કામ કરે છે જે કાયદેસર રીતે બનાવેલા કોઈપણ કાયદા દ્વારા આવરી લેવામાં આવ્યા નથી.યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિરુદ્ધ જે. એન. સિંહા, એ. આઈ. આર. ૧૯૭૧ એસ. સી. ૪૦ માં, એવું નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું કે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો કાયદાનું સ્થાન નથી લેતા પરંતુ તેને પૂરક છે.જો કોઈ વૈધાનિક જોગવાઈ ખાસ કરીને અથવા જરૂરી સૂચિતાર્થ દ્વારા કુદરતી ન્યાયના કોઈપણ

નિયમોની અરજીને બાકાત રાખે છે, તો અદાલત વિધાનસભા અથવા વૈધાનિક સત્તાના આદેશને અવગણી શકતી નથી અને કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોની સંબંધિત જોગવાઈમાં વાંચી શકતી નથી. આ દૃષ્ટિકોણમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે તે કેસમાં જણાવ્યું હતું કે, કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોને મૂળભૂત નિયમોમાં વાંચી શકાય નહીં અને કર્મચારીને ફરજિયાત નિવૃત્ત કરતા પહેલા કોઈ તક આપી શકાય નહીં કારણ કે તે અર્થ સ્પષ્ટ વૈધાનિક ભાષાના કારણે ઊભો થતો નથી. આ ગુણોત્તરને લાગુ કરતાં સુપ્રીમ કોર્ટે યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિરુદ્ધ એક્સ કોન્સ્ટેબલ અમેરિક સિંઘ, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૧ એસ.સી. ૫૬૪ માં જણાવ્યું હતું કે આર્મી એક્ટ જેવા વિશેષ કાયદાઓના કિસ્સામાં કુદરતી ન્યાયના તમામ સિદ્ધાંતો આચાર કરી શકાતા નથી. તેણે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે સરહદ સુરક્ષા દળ અધિનિયમ, ૧૯૬૮ની કલમ ૧૧૭(૨) હેઠળની અરજીને પણ આ જ ગુણોત્તર લાગુ પડશે. એ પણ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો છે કે બી.એસ.એફ.ના નિયમોના નિયમો ૧૬૭ થી ૧૬૯ ધરાવતું પ્રકરણ XIII એ અધિનિયમની કલમ ૧૧૭ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીઓ સાથે સંબંધિત છે અને "તેમાં પણ એવું કંઈ નથી કે જે સૂચવે કે અરજીના નિકાલ પહેલાં સુનાવણી આપવી પડે છે."

૨૧. મને યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિરુદ્ધ જે.એન. સિંઘા, એ.આઈ.આર. ૧૯૭૧ એસ.સી. ૪૦ (ઉપર) અને યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિરુદ્ધ એક્સ-કોન્સ્ટેબલ અમેરિક સિંઘ, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૧ એસ.સી. ૫૬૪ (ઉપર) માં શાળાઓ અને

કોલેજો જેવા શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ સુધી પ્રમાણ વધારવામાં કોઈ કારણ દેખાતું નથી, જ્યાં શિસ્તનું પ્રભુત્વ હોવાનું કહેવાય છે.તેથી એવું ન કહી શકાય કે ગુનેગાર વિદ્યાર્થી અથવા તેના વાલીને સાંભળવાની તક હંમેશાં શિસ્તની કાર્યવાહીમાં એક અપરિવર્તનશીલ લક્ષણ છે.હું એ સ્થિતિથી સંપૂર્ણપણે સભાન છું કે "આ દેશની બંધારણીય વ્યવસ્થામાં કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો મૂળભૂત છે" (ચરણલાલ સાહુ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, (૧૯૯૦) ૧ એસ સી સી ૬૧૩ – (એ આઈ આર ૧૯૯૦ એસ સી ૧૪૮૦).જો કે, આ સંદર્ભમાં વિવિધ પ્રસંગોએ સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા લાદવામાં આવેલી મર્યાદાઓ અને પ્રતિબંધો પડઘો પાડનારા છે.એકવાર તેણે કહ્યું હતું કે "કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતની હદ અને ઉપયોગને કઠોર સૂત્રની સીધી જેકેટમાં કેદ કરી શકાતો નથી.સિદ્ધાંતનો ઉપયોગ વહીવટી સત્તાને આપવામાં આવેલ પ્રકૃતિ અને અધિકારક્ષેત્ર, અસરગ્રસ્ત અધિકારોના પાત્ર, કાયદાની યોજના અને નીતિ અને ચોક્કસ કેસમાં જાહેર કરાયેલ અન્ય સંબંધિત સંજોગો પર આધાર રાખે છે (ભારત સંઘ વિરુદ્ધ પી. કે. રોય, એ. આઈ. આર. ૧૯૬૮ એસ. સી. ૮૫૦).મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ વિરુદ્ધ કે.એસ. ગાંધી, (૧૯૯૧) ૨ એસ.સી.સી. ૭૧૬ – (૧૯૯૧ એ.આઈ.આર.એસ.સી.૬બલ્યુ. ૮૭૯) (ઉપર), સુપ્રીમ કોર્ટે ટિપ્પણી કરી હતી કે "કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોની લાગુ પડવાની બાબત એ અંગૂઠાનો નિયમ અથવા કાયદાના અમૂર્ત પ્રસ્તાવ તરીકે સીધા જેકેટ ફોર્મ્યુલા નથી."તે કેસના તથ્યો, તપાસની પ્રકૃતિ અને વ્યક્તિના

અધિકારો અને સંલગ્ન સંજોગો પર આદેશ/નિર્ણયની અસર પર આધાર રાખે છે.તાજેતરના એક નિર્ણયમાં, રતનલાલ શર્મા વિરુદ્ધ મેનેજિંગ કમિટી, (૧૯૯૩) ૪ એસ સી સી ૧૦ – (એ આઈ આર ૧૯૯૩ એસ સી ૨૧૫૫), સુપ્રીમ કોર્ટે રસેલ વિરુદ્ધ ડ્યુક ઓફ નોર્ફોલ્ક, (૧૯૪૯) ૧ એ એચ ઈ આર ૧૦૯ (સી એ) માં ટકર એલ જેની નીચેની ટિપ્પણીને મંજૂરી આપી છે, જે ચર્ચા હેઠળના મુદ્દા પર ખૂબ જ સુસંગત હોવાનું જણાય છે:

"..... મારા મતે, એવા કોઈ શબ્દો નથી કે જે દરેક પ્રકારની તપાસ અને દરેક પ્રકારના સ્થાનિક ન્યાયાધીશોને સાર્વત્રિક રીતે લાગુ પડે.કુદરતી ન્યાયની જરૂરિયાતો કેસની પરિસ્થિતિઓ, તપાસની પ્રકૃતિ, જે નિયમો હેઠળ ટ્રિબ્યુનલ કાર્ય કરી રહ્યું છે, જે વિષય સાથે વ્યવહાર કરવામાં આવી રહ્યો છે, વગેરે પર આધાર રાખવો જોઈએ.

૨૨. જ્યાં શૈક્ષણિક શિસ્ત સામેલ હોય તેવા કિસ્સાઓમાં સુનાવણીના નિયમનું હંમેશા કડક અર્થઘટન કરવામાં આવ્યું છે.તે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું અનિવાર્ય પાસું નથી.આવા નિયમને એવી પરિસ્થિતિમાં માફ કરી શકાય છે, જ્યાં સંસ્થાના વડા અથવા સંચાલક મંડળને સંતોષ થાય કે, ગુનેગાર વિદ્યાર્થી અથવા તેના વાલી સામે કાર્યવાહી કરતા પહેલાં 'ન્યાય' બતાવવામાં આવ્યો છે.આ પ્રકારનું સંતોષ દરેક કેસની હકીકતો અને સંલગ્ન સંજોગો પર આધાર

રાખીને પ્રાપ્ત કરી શકાય છે.આરોપોને સમજાવવા માટે ગુનેગાર વિદ્યાર્થી અથવા તેના વાલીને પૂર્વ-નિર્ણાયક અથવા કારણદર્શક નોટિસ આપવાનો મુદ્દો નિઃશંકપણે 'ન્યાય' ની રચના કરશે.જ્યારે આવી નિષ્પક્ષતા દર્શાવવામાં આવે છે, ત્યારે તે મેનેજમેન્ટ અથવા આચાર્ય માટે કેસની હકીકતોમાં આગળની તક જરૂરી છે કે કેમ તે નક્કી કરવાનું હોય છે.પરંતુ હું ચોક્કસપણે કલ્પના કરી શકું છું કે ગુનેગારને પણ ન્યાય આપવાથી, અમુક કિસ્સાઓમાં, ન્યાય કરતાં વધુ અન્યાય થશે.સુપ્રીમ કોર્ટની બંધારણીય બેન્ચે એક ગુનેગાર કર્મચારીને તપાસ અહેવાલ આપવાના પ્રશ્ન સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે કુદરતી ન્યાયના શાસનના વિસ્તરણ વિશે ખૂબ જ નોંધપાત્ર ટિપ્પણી કરી હતી.તે મેનેજિંગ ડિરેક્ટર, ઇસીઆઈએલ વિરુદ્ધ બી કરાણાકર, (૧૯૯૩) ૪ એસ સી સી ૭૨૭ - (એઆઈઆર ૧૯૯૪ એસ સી ૧૦૭૪) માં સમાવિષ્ટ છે.ત્યાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે, "તેથી, જ્યાં અહેવાલ રજૂ કર્યા પછી પણ કોઈ અલગ પરિણામ ન આવે, ત્યાં કર્મચારીને ફરજ પર પાછા ફરવા દેવા અને તમામ પરિણામી લાભો મેળવવાની મંજૂરી આપવી એ ન્યાયની વિકૃતિ હશે."તે અપ્રમાણિક અને દોષિતોને પુરસ્કાર આપવા સમાન છે અને આમ ન્યાયની વિભાવનાને અતાર્કિક અને કંટાળાજનક મર્યાદા સુધી ખેંચવા સમાન છે.તે "કુદરતી ન્યાયના અકુદરતી વિસ્તરણ" જેટલું છે.કર્ણાટક જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ બી. એમ. વિજયશંકર, એ. આઈ. આર. ૧૯૯૨ એસ. સી. ૮૫૨ માં સુપ્રીમ કોર્ટે ટિપ્પણી કરી હતી કે, "ભલે સુનાવણી આપવાની પ્રક્રિયા ગુણદોષ

પરના નિર્ણય જેટલી જ મહત્વપૂર્ણ હોય, તેમ છતાં બાબતની તાકીદ અથવા જાહેર હિતને કારણે કેટલીકવાર નિયમના ઉપયોગમાં લવચીકતાની જરૂર પડે છે કારણ કે કેસની પરિસ્થિતિઓ અને બાબતની પ્રકૃતિ કે જેનો સામનો કરવો જરૂરી છે તે સુનાવણીની તક નકારીને ન્યાયના હિતને વધુ સારી રીતે સેવા આપી શકે છે".તે કિસ્સામાં કર્ણાટક જાહેર સેવા આયોગે સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓમાં હાજર રહેલા ઉમેદવારોને સૂચનાઓનું ઉલ્લંઘન કરવામાં તેમની પ્રમાણિકતા અને નિર્દોષતા સમજાવવાની કોઈ તક આપી ન હતી.પરંતુ કર્ણાટક વહીવટી ટ્રિબ્યુનલે ઉમેદવારોની ઉત્તરવહીઓનું મૂલ્યાંકન કરાવવા માટે નિર્દેશો જારી કર્યા હતા.આ નિર્દેશોને જાહેર સેવા આયોગ અને કર્ણાટક રાજ્ય દ્વારા સુપ્રીમ કોર્ટમાં પડકારવામાં આવ્યા હતા.વહીવટી ટ્રિબ્યુનલના આદેશોને સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા એ આધાર પર રદ કરવામાં આવ્યા હતા કે આ કેસના તથ્યો આ બાબતમાં કોઈ પણ કાર્યવાહી કરતા પહેલાં કુદરતી ન્યાયને બાકાત રાખવાનું સમર્થન કરે છે.

૨૩. હેરિંગ વિરુદ્ધ ટેમ્પલમેન (૧૯૭૩) ૩ ઓલ ઈઆર ૫૬૯) માં અપીલ કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે – "... એવી ધારણા કે વાદીને દરેક વિગતવાર બાબત પર સંપૂર્ણ કાનૂની ટ્રાયલનો અધિકાર હતો તે ભ્રામક હતી, સંચાલક મંડળ સમક્ષની સુનાવણી ન તો કાયદાકીય દાવો હતો કે ન તો કાનૂની આબિદ્રેશન; તેનો હેતુ વિદ્યાર્થીને એ બતાવવાની યોગ્ય તક આપવાનો હતો કે શા માટે શૈક્ષણિક બોર્ડની ભલામણો, જે મૂલ્યાંકન કરવા માટે સક્ષમ સંસ્થા હતી, અને સિદ્ધાંતને

સ્વીકારવો જોઈએ નહીં;". "સુપ્રીમ કોર્ટે બોર્ડ ઓફ હાઈ સ્કૂલ એન્ડ ઈન્ટરમીડિયેટ એજ્યુકેશન યુ પી વિરુદ્ધ બાગલેશ્વર પ્રસાદ, એ આઈ આર ૧૯૬૬ એસ સી ૮૭૫ માં અવલોકન કર્યું હતું કે – "શૈક્ષણિક સંસ્થાઓને સમયાંતરે જે સમસ્યાનો સામનો કરવો પડે છે તે એક ગંભીર સમસ્યા છે અને જ્યાં સુધી આમ કરવા માટે કોઈ ન્યાયી કારણ ન હોય ત્યાં સુધી યુનિવર્સિટીઓ જેવા શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ દ્વારા નિયુક્ત સ્થાનિક ટ્રિબ્યુનલ્સના નિર્ણયોમાં કોર્ટે ધીમી ગતિએ દખલ કરવી જોઈએ. કલમ ૨૨૬ હેઠળ યુનિવર્સિટીઓ દ્વારા પસાર કરાયેલા વિવાદાસ્પદ આદેશોની માન્યતા સાથે વ્યવહાર કરવામાં, હાઈકોર્ટ પ્રશ્નમાં રહેલા નિર્ણય પર અપીલમાં બેઠેલી નથી; તેનો અધિકારક્ષેત્ર મર્યાદિત છે.

૨૪. સમયાંતરે, અદાલતોએ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓના આદેશો સાથે કામ કરતી વખતે બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતા અંદરના પ્રતિબંધોને નિયંત્રિત કર્યા છે. અદાલતોએ સામાન્ય રીતે શૈક્ષણિક સંસ્થાઓના નિર્ણયો સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ તેમની વિવેકાધીન સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે તેમના પર કેટલીક મર્યાદાઓ અને સ્વ-લાદવામાં આવેલા પ્રતિબંધો નક્કી કર્યા છે. જ્યાં સુધી પૂર્વગ્રહ અથવા બદલાવ પર આધારિત યોગ્ય રમતનું ઉદ્વેગન તેમના દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશોમાં તેમની નોંધમાં લાવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી અદાલતોએ સતત ઉચ્ચ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓથી પોતાનો હાથ દૂર રાખ્યો છે. આંતરિક વહીવટને લગતી બાબતોમાં

શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ પ્રાથમિકતાનો દરજ્જો ધરાવે છે.તે મુખ્યત્વે તેમના સ્થાનિક અધિકારક્ષેત્રનો વિષય છે.તેનો અર્થ એ નથી કે જો સત્તા દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી પ્રક્રિયા એટલી ગંભીર રીતે અન્યાયી હોય કે તે અન્યાયી પરિણામો ઉત્પન્ન કરે તો અદાલતો દખલ નહીં કરે.અદાલતો ત્યારે, અને માત્ર ત્યારે જ હસ્તક્ષેપ કરશે.બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ આ અદાલતની શૈક્ષણિક સંસ્થાઓની આંતરિક શિસ્ત સંબંધિત બાબતોમાં દખલગીરી સામાન્ય રીતે કડક રહેશે.

૨૫. બી. સી. ચતુર્વેદી વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા, (૧૯૯૫) ૬ એસ. સી. સી. ૭૪૯ માં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે જ્યાં શિસ્ત અધિકારીની શોધ કોઈ પુરાવા પર આધારિત હોય, તો કોર્ટ/ટ્રિબ્યુનલે તેમાં દખલ ન કરવી જોઈએ અને પુરાવાને ફરીથી સમજીને પોતાના તારણો બદલવા જોઈએ નહીં.આ મામલે સેન્ટ્રલ બ્યુરો ઓફ ઇન્વેસ્ટિગેશને એવું તારણ કાઢ્યું હતું કે આવકવેરા અધિકારી તરીકે કામ કરતા અરજદાર પાસે તેમની પોતાની આવક કરતાં વધુ સંપત્તિ છે, જો કે પુરાવા પૂરતા ન હોવાથી ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમ હેઠળ કેસ દાખલ કરી શકાયો ન હતો. જો કે, તેમની સામે શરૂ કરાયેલી વિભાગીય કાર્યવાહીમાં તેમને સેવામાંથી બરતરફ કરવામાં આવ્યા હતા.કેન્દ્રીય વહીવટી ટ્રિબ્યુનલે આરોપોને યથાવત રાખ્યા હતા, જોકે, લાદવામાં આવેલી સજામાં ફેરફાર કર્યો હતો.બિદ્યાભુષણ મહાપાત્રા, ભગત રામ વિરુદ્ધ

સ્ટેટ ઓફ એચ પી અને રંગાસ્વામી વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ ટી એન ૧૯૮૯ પૂરક (૧) એસ સી સી ૬૮૬ પર આધાર રાખીને, સર્વોચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે એવું નક્કી કરવામાં આવ્યું નથી કે કોઈ પણ કિસ્સામાં, ઉચ્ચ ન્યાયાલય/ટ્રિબ્યુનલને શિસ્ત અથવા અપીલ સત્તા દ્વારા લાદવામાં આવેલ દંડમાં ફેરફાર કરવાની સત્તા છે. જો કે, શિસ્ત અધિકારીઓ હકીકત શોધનારા અધિકારીઓ હોવાથી શિસ્ત જાળવવાના હેતુથી પુરાવાને ધ્યાનમાં લેવાની વિશિષ્ટ સત્તા ધરાવે છે. દુરવર્તણુંની તીવ્રતા અને ગંભીરતાને ધ્યાનમાં રાખીને યોગ્ય સજા લાદવાની વિવેકબુદ્ધિ તેમને સોંપવામાં આવે છે. ન્યાયિક સમીક્ષાની સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે હાઈકોર્ટ/ટ્રિબ્યુનલે સામાન્ય રીતે દંડ પર પોતાના તારણનો વિકલ્પ ન કરવો જોઈએ અને અન્ય કોઈ દંડ લાદવો જોઈએ નહીં. શિસ્ત સત્તામંડળ અથવા અપીલ સત્તામંડળ દ્વારા લાદવામાં આવેલી સજા હાઈકોર્ટ/ટ્રિબ્યુનલના અંતરાત્માને આઘાત પહોંચાડે છે, તો તે યોગ્ય રીતે રાહતને આકાર આપશે, કાં તો શિસ્ત સત્તામંડળને લાદવામાં આવેલી સજા પર પુનર્વિચાર કરવા અથવા મુક્તિમાને ટૂંકાવવા માટે નિર્દેશ આપશે, તે પોતે જ, અપવાદરૂપ કિસ્સાઓમાં, તેના સમર્થનમાં મજબૂત કારણો સાથે યોગ્ય સજા લાદી શકે છે. એ જ રીતે યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિરુદ્ધ જી ગણાયુથમમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે વેડનેસબરી સિદ્ધાંતો અનુસાર, વહીવટી નિર્ણયની 'વાજબીતા'ની તપાસ કરતી વખતે અદાલતે એ શોધવાનું છે કે શું વહીવટકર્તાએ સંબંધિત પરિબલોને છોડી દીધા છે કે અપ્રસ્તુત પરિબલોને ધ્યાનમાં લીધા

છે.વહીવટકર્તાનો નિર્ણય કાયદાના ચાર ખૂણાની અંદર હોવો જોઈએ, અને એવો ન હોવો જોઈએ કે જે ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખીને કોઈ પણ સમજદાર વ્યક્તિ વાજબી રીતે પહોંચી શકે, અને તે એક બોના ફાઈડ હોવો જોઈએ.આ નિર્ણય સત્તા માટે ખુલ્લા ઘણા વિકલ્પોમાંથી એક હોઈ શકે છે, પરંતુ તે સત્તા માટે પસંદગી નક્કી કરવાની હતી, ન કે અદાલત તેના દષ્ટિકોણને બદલે.આ કિસ્સામાં પ્રતિવાદીની પેન્શનની ૫૦ ટકા અને ગ્રેયુઇટીની ૫૦ ટકા રકમ તેની ગેરવર્તણૂકના પુરાવા પર અટકાવી દેવામાં આવી હતી.ન્યાયાધીશોએ સજાના પ્રમાણમાં દખલ કરી હતી અને સજા અંગેના તેમના મંતવ્યોને પણ બદલ્યા હતા.સર્વોચ્ચ અદાલતે ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા લાદવામાં આવેલી સજાને રદ કરી હતી અને વિભાગીય સત્તાવાળાઓ દ્વારા આપવામાં આવેલી સજાને પુનઃસ્થાપિત કરી હતી.સર્વોચ્ચ અદાલતે ઇંગ્લેન્ડ અને ભારતમાં પ્રમાણસરતાની સ્થિતિનો સારાંશ પણ નીચે મુજબ આપ્યો હતો:

(૧) કોઈપણ વહીવટી આદેશ અથવા વૈધાનિક વિવેકબુદ્ધિની માન્યતાનો નિર્ણય કરવા માટે, સામાન્ય રીતે વેડનેસબરી પરીક્ષણ લાગુ પાડવામાં આવે છે, જેથી એ જાણી શકાય કે નિર્ણય ગેરકાયદેસર હતો કે પ્રક્રિયાગત અયોગ્યતાથી પીડાયો હતો અથવા એવો નિર્ણય હતો કે જે કોઈ સમજદાર નિર્ણય લેનાર તેની સમક્ષની સામગ્રી અને કાયદાના માળખામાં આવી શક્યો ન હતો.અદાલત વિચારણા કરશે કે શું સંબંધિત

બાબતોને ધ્યાનમાં લેવામાં આવી નથી અથવા શું અસંગત બાબતોને ધ્યાનમાં લેવામાં આવી છે અથવા શું કાર્યવાહી બોના ફાઈડ નથી.અદાલત એ પણ વિચારશે કે આ નિર્ણય તર્કહીન કે વિકૃત હતો કે કેમ.જો કે, અદાલત વહીવટકર્તા દ્વારા તેમની સમક્ષ ખુદા વિવિધ વિકલ્પોમાંથી કરવામાં આવેલી પસંદગીની ચોકસાઈમાં નહીં જાય.અદાલત તેના નિર્ણયને વહીવટકર્તાના નિર્ણય સાથે બદલી પણ ન શકે.આ વેડનેસબરી ટેસ્ટ છે.

(૨) અદાલત વહીવટકર્તાના નિર્ણયમાં હસ્તક્ષેપ નહીં કરે, સિવાય કે તે ગેરકાયદેસર હોય અથવા પ્રક્રિયાગત અયોગ્યતાથી પીડાય અથવા તર્ક અથવા નૈતિક ધોરણોના ઉદ્ધંધનમાં તે અત્યાચારી હોય.ભવિષ્યમાં અંગ્રેજી વહીવટી કાયદામાં પ્રમાણસરતા સહિત અન્ય પરીક્ષણો લાવવાની શક્યતાને નકારી શકાય તેમ નથી.આ સી.સી.એસ.યુ. સિદ્ધાંતો છે.

(૩)(એ) બગડેકે અનુસાર, બ્રિન્ડ અને સ્મિથ જ્યાં સુધી સંમેલનને અંગ્રેજી કાયદામાં સામેલ કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી અંગ્રેજી અદાલતો માત્ર ગૌણ ચુકાદો આપે છે કે નિર્ણય લેનાર તેની સામેની સામગ્રી પર પ્રાથમિક ચુકાદા પર આવી શક્યો હતો કે કેમ.

(૩)(બી) જો સંમેલનને ઇંગ્લેન્ડમાં પ્રમાણસરતાના સિદ્ધાંતને ઉપલબ્ધ કરાવીને સામેલ કરવામાં આવે તો અંગ્રેજી અદાલતો વહીવટી કાર્યવાહીની માન્યતા પર પ્રાથમિક ચુકાદો આપશે અને જાણ કરશે કે પ્રતિબંધ અપ્રમાણસર અથવા અતિશય છે કે નહીં અથવા તે મૂળભૂત સ્વતંત્રતા અને પ્રતિબંધની જરૂરિયાત વચ્ચેના યોગ્ય સંતુલન પર આધારિત નથી.

(૪)(એ) આપણા દેશમાં વહીવટી કાયદામાં એવી સ્થિતિ છે કે જ્યાં ઉપર જણાવેલી કોઈ મૂળભૂત સ્વતંત્રતાઓ સામેલ નથી, ત્યાં અદાલતો/ટ્રિબ્યુનલ માત્ર ગૌણ ભૂમિકા ભજવશે, જ્યારે વાજબીપણા અંગેનો પ્રાથમિક ચુકાદો કારોબારી અથવા વહીવટી સત્તા પાસે રહેશે. અદાલતનો ગૌણ ચુકાદો વેડનેસબરી અને સી.સી.એસ.યુ. સિદ્ધાંતો પર આધારિત હોવો જોઈએ, જે અનુક્રમે લોર્ડ ગ્રીન અને લોર્ડ ડિપ્લોક દ્વારા જણાવવામાં આવ્યું છે કે શું કારોબારી અથવા વહીવટી સત્તા પ્રાથમિક સત્તા તરીકે તેના નિર્ણય પર વાજબી રીતે પહોંચી છે કે કેમ તે શોધવા માટે.

(૪)(બી) મૂળભૂત સ્વતંત્રતાઓને અસર કરતી વહીવટી અથવા કાર્યકારી કાર્યવાહીના કિસ્સામાં, આપણા દેશની અદાલતો પ્રમાણસરતાના સિદ્ધાંતને લાગુ કરશે અને પ્રાથમિક ભૂમિકા ધારણ કરશે કે કેમ, તે યોગ્ય

કેસમાં નક્કી કરવા માટે ખુદ્દું છોડી દેવામાં આવ્યું છે, જ્યાં આવી કાર્યવાહી મૂળભૂત સ્વતંત્રતાઓને ઠેસ પહોંચાડવાનો આરોપ છે.ત્યારે એ નક્કી કરવું જરૂરી બનશે કે શું અદાલતોની પ્રાથમિક ભૂમિકા ત્યારે જ હશે જ્યારે અનુચ્છેદ ૧૯, ૨૧ વગેરે હેઠળની સ્વતંત્રતાઓ સામેલ હશે અને અનુચ્છેદ ૧૪ માટે નહીં.

૨૬. શિસ્તની બાબતોમાં સજાનો જથ્થો, તેથી, મુખ્યત્વે શિસ્ત સત્તાધિકારી દ્વારા નક્કી કરવા માટે છે અને બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ હાઇકોર્ટના અધિકારક્ષેત્ર મર્યાદિત છે અને વેડનેસબરી સિદ્ધાંતો તરીકે ઓળખાતા જાણીતા સિદ્ધાંતોમાંથી એક અથવા બીજાની લાગુ પડવા સુધી મર્યાદિત છે.આવું ઓમ કુમાર વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (૨૦૦૧) ૨ એસ.સી.સી. ૩૮૬ માં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું.એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે અદાલતો ગૌણ ભૂમિકા સુધી મર્યાદિત છે અને માત્ર એ જોવાનું છે કે શું વહીવટકર્તાએ ગેરકાયદેસર રીતે કામ કર્યું છે કે સંબંધિત પરિબલોને ધ્યાનમાં લેવાનું ચૂકી ગયા છે કે પછી તેમનો મત એવો છે કે જે કોઈપણ વાજબી વ્યક્તિ લઈ શકે નહીં અને જો તેમની કાર્યવાહી આમાંની કોઈપણ શરતોને સંતોષતી નથી, તો તેને મનસ્વી તરીકે ગણવામાં આવશે.

૨૭. મારા મતે, દંડ લાદવામાં સંસ્થા દ્વારા ખૂબ જ સભાન નિર્ણય લેવામાં

આવ્યો છે.

૨૮. હવે મારા વિચારણા માટે એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે રિટ અરજદારની રજૂઆત છે કે તેને સાંભળવામાં આવ્યો ન હતો અથવા સૂચિત દંડ વિશે તેની નોંધ લેવામાં આવી ન હતી.

૨૯. ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં, સંસ્થા વતી દાખલ કરાયેલા સોગંદનામાના જવાબમાં પેરા-૨૮માં કરવામાં આવેલા નિવેદનો સુસંગત છે. જવાબનો ફકરો-૨૮ નીચે મુજબ છે;

"૨૮.૫ધુમાં, અરજદારના પિતા, જેઓ અધિકારીઓને મળ્યા હતા અને સજા પર પુનર્વિચાર કરવા માટે અધિકારીઓને સમજાવવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો, તેમને પણ ધીરજથી સાંભળવામાં આવ્યા હતા અને તેમને એ સામગ્રી બતાવવામાં આવી હતી જેના કારણે સંસ્થાએ આ પગલાં લેવા પડ્યાં હતાં.

૩૦. રીટ અરજદાર તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી રાવલે કોર્ટી માધ્યમ (ઉપરોક્ત)ના કેસમાં આ અદાલતની ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા કરવામાં આવેલી ટિપ્પણીઓ તરફ મારું ધ્યાન દોર્યું હતું, ખાસ કરીને પેરા-૧૨થી આગળ.હું

સંબંધિત અવલોકનો ટાંકી શકું છું;

"૧૨.હવે, આપણે દલીલના બીજા ભાગ તરફ વળીએ છીએ, એટલે કે અપીલકર્તાને સૂચિત દંડ વિશે સૂચના આપવામાં આવી ન હતી.

૧૨.૧ આ સંદર્ભમાં એ નોંધવું યોગ્ય છે કે, એ વાત સાચી છે કે અપીલકર્તાને ઘટના વિશે પોતાનું નિવેદન આપવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું, પરંતુ એ પણ એટલું જ સાચું છે કે, પ્રસ્તાવિત દંડ વિશે જાણ કરતી નોટિસની ગેરહાજરીમાં, અપીલકર્તાને એ વાતનો અંદાજ લગાવવા માટે છોડી દેવામાં આવ્યો હતો કે નિયમો હેઠળ સૂચિત વિવિધ દંડોમાંથી કયો દંડ તેને મળશે, એટલે કે શિસ્ત અધિકારી તેને દોષિત ઠેરવવામાં આવે તો કયો દંડ લાદવાનું વિચારી રહ્યો હતો.વધુમાં, તેમને પેનલ્ટી અંગેના નિર્ણય સામે રજૂઆત કરવાની તક પણ મળી ન હતી.

૧૨.૨ સત્તા દ્વારા લેવામાં આવેલી કાર્યવાહીને કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો અનુસાર લેવામાં આવેલી કાર્યવાહી તરીકે ઓળખી શકાય છે, જો પ્રસ્તાવિત સજાના સંદર્ભમાં પ્રતિનિધિત્વ કરવાની અને પ્રતિભાવ આપવાની તક આપવામાં આવે.સામાન્ય રીતે, કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કરવાની જવાબદારીનું પાલન અને પરિપૂર્ણ થયું છે એમ

કહી શકાય જો વ્યક્તિને સૂચિત દંડના મુદ્દા પર સાંભળવામાં આવે અને નિષ્ફળતા અથવા ચૂક એ બિન-પાલન સમાન હશે.જે વ્યક્તિ સામે કાર્યવાહી કરવામાં આવે છે અને કોઈપણ કાર્યવાહી વિચારણા હેઠળ છે, તેને સામાન્ય રીતે, સૂચિત દંડ સામે રજૂઆત કરવાની તક મળવી જોઈએ.આ ન્યૂનતમ અને પ્રાથમિક જરૂરિયાત છે.આવી જરૂરિયાત એવા કિસ્સાઓમાં વધુ સુસંગત અને મહત્વપૂર્ણ છે, જ્યાં નિયમો જુદા જુદા પ્રકારો/દંડની માત્રા માટે જોગવાઈ કરે છે અને માત્રા નક્કી કરવાનો વિવેકબુદ્ધિ સત્તાને આપવામાં આવે છે.વર્તમાન કેસમાં ઉપરોક્ત પ્રાથમિક અને મૂળભૂત જરૂરિયાતનું પાલન કરવામાં આવ્યું નથી કારણ કે અપીલકર્તાને સૂચિત દંડ વિશે જાણ કરવામાં આવી ન હતી.

૧૨.૩ ઘરેલું તપાસની કાર્યવાહી અને પ્રક્રિયાની વાત છે અને/અથવા કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કરવાની જરૂરિયાતની વાત છે ત્યાં સુધી કેસની હકીકતોના આધારે અસંખ્ય અપવાદો હોઈ શકે છે.જો કે, કોઈ વ્યક્તિ સામે તેની કથિત ગેરવર્તણૂક માટે યોગ્ય કાર્યવાહી કરવા માટે, તેને સૂચના આપ્યા વિના, સૂચિત સજા વિશે અગાઉથી તપાસ કરવી, સામાન્ય રીતે, પોકળ ઔપચારિકતા અથવા માત્ર આંખ ધોવા જેવી હશે અને તે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો અનુસાર તપાસ તરીકે લાયક ઠરશે નહીં.

૧૨.૪ હાલના કેસમાં એ વિવાદ નથી કે અપીલકર્તાને સૂચિત સજા વિશે સૂચના આપવામાં આવી ન હતી.તેથી, તેમને સૂચિત દંડ અને તેના જથ્થા અંગે પોતાનો જવાબ રજૂ કરવાની તક મળી ન હતી.નોટિસની ગેરહાજરીમાં, અપીલકર્તા પ્રસ્તાવિત દંડ વિશે અજાણ રહ્યા હતા અને તેમને પ્રસ્તાવિત દંડ સામે રજૂઆત કરવાની તક મળી ન હતી, તે હદ સુધી દંડ લાદવા અંગેની વિવાદાસ્પદ કાર્યવાહી રદબાતલ થાય છે.અમે તે મુજબ રાખીએ છીએ.

આ તબક્કે આ બાબતને બંધ અથવા સમાપ્ત કરી શકાતી નથી કારણ કે તે કોઈપણ દંડ વિના આ બાબતને બંધ કરવા સમાન હશે.

તેથી પ્રશ્ન એ હશે કે, આવા કિસ્સામાં ઉપરોક્ત પાસાને પણ ધ્યાનમાં રાખીને કયો અંતિમ આદેશ પસાર કરી શકાય.

આ સંદર્ભમાં, અમે સ્ટેટ બેંક ઓફ પટિયાલા અને અન્ય (ઉપર)ના કેસમાં ચુકાદામાં પેરા ૩૨માં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના અવલોકનોનો સંદર્ભ લઈ શકીએ છીએ, જે આ પ્રમાણે છે:—

૩૨. હવે, અગાઉના ફકરામાં અમારા દ્વારા આપવામાં આવેલા ઉદાહરણ પર પાછા આવીએ, તો શું સજા અને સમગ્ર તપાસને ઉપરોક્ત પેટા-કલમ (iii) ના ઉલ્લંઘનના આધારે બાજુ પર મૂકવી એ ન્યાયના હિતમાં હશે કે પછી તે તેનો વિરોધ હશે?અમારા માનનીય અભિપ્રાયમાં, તે પછીનું હશે.ન્યાય એટલે બંને પક્ષો વચ્ચે ન્યાય.ન્યાયના હિતો સમાન રીતે માંગ કરે છે કે દોષિતોને સજા થવી જોઈએ અને તકનીકી બાબતો અને અનિયમિતતાઓ જે ન્યાયની નિષ્ફળતાનું કારણ નથી તે ન્યાયના હેતુઓને હરાવવા દેવા જોઈએ નહીં.કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો ન્યાયના ઉદ્દેશ્યોને પ્રાપ્ત કરવાના માધ્યમો છે.તેમને તદ્દન વિપરીત અંત હાંસલ કરવા માટે વિકૃત કરી શકાતા નથી.તે એક પ્રતિકૂળ ક્વાયત હશે.(ભાર આપવામાં આવ્યો છે).

કેસની હકીકતોને ધ્યાનમાં રાખીને, આપણે અજિત કુમાર નાગ (ઉપર)ના કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતની ટિપ્પણીઓને પણ યાદ કરી શકીએ છીએ કે:-

આપણે સામાન્ય નિયમથી વાકેફ છીએ કે વ્યક્તિને યોગ્ય સુનાવણી અને યોગ્ય અપીલ મળવી જોઈએ અને તેને અયોગ્ય સુનાવણી અને યોગ્ય અપીલથી સંતુષ્ટ થવાનું કહી શકાય નહીં... પરંતુ આપણે એ પણ

જાણીએ છીએ કે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો કઠોર અથવા અપરિવર્તનશીલ નથી અને તેથી તેમને એક કડક જેલમાં કેદ કરી શકાય નહીં.કાનૂની જોગવાઈનું અર્થઘટન કરતી વખતે, કાયદાની અદાલત જીવનની કઠોર વાસ્તવિકતાઓથી અજાણ ન હોઈ શકે.અમારા મતે, આવા કેસો સાથે વ્યવહાર કરવામાં અદાલતનો અભિગમ કટ્ટરવાદીને બદલે વ્યવહારિક, સિદ્ધાંતવાદીને બદલે વાસ્તવિક, ઔપચારિકને બદલે કાર્યાત્મક અને દાખલાને બદલે વ્યવહાર હોવો જોઈએ.

૩૧. મારું માનવું છે કે આ, પોતે જ, સમગ્ર કાર્યવાહી અથવા શંકાસ્પદ આદેશને દૂષિત નહીં કરે, જે સજા લાદે છે.રિટ અરજદાર એટલો ભાગ્યશાળી રહ્યો છે કે તે સજામાંથી બચી ગયો છે, જેને કોઈ પણ રીતે ખૂબ કઠોર અથવા આરોપની પ્રકૃતિ સાથે અસંગત ન કહી શકાય.આ કેસ અન્યથા સંસ્થામાંથી બરતરફીનો છે.જો કે, સંસ્થાના સંચાલકોએ થોડો નરમ વલણ અપનાવ્યું હોય તેવું લાગે છે અને રિટ અરજદાર પર થોડી દયા બતાવી છે, જો કે તે લાયક નથી.સજાની માત્રા સંસ્થાની શિસ્ત જાળવવા માટે જવાબદાર સત્તા દ્વારા નક્કી કરવાની હોય છે.આવી સત્તા, જે 'સમગ્ર વિદ્યાર્થીઓના કલ્યાણ' માટે જવાબદાર છે, તે એ કહેવા માટે શ્રેષ્ઠ ન્યાયાધીશ છે કે સંસ્થાના સામાન્ય વિદ્યાર્થીઓના કલ્યાણ અને કોઈ ચોક્કસ વિદ્યાર્થી દ્વારા આચરવામાં આવેલી શિસ્તહીનતા, સંસ્થાના વહીવટ પર તેની અસર, સંસ્થા અને તેના વિદ્યાર્થીઓના મનોબળ અને કાર્યક્ષમતા પર તેની ભાવિ

અસરને ધ્યાનમાં રાખીને, કઈ સજા આપવી જોઈએ.આ એવી બાબતો છે જે સંસ્થાના વડા અથવા સંસ્થાના સંચાલક મંડળ દ્વારા શ્રેષ્ઠ રીતે નક્કી કરી શકાય છે.

૩૨. હીરા નાથ વિરુદ્ધ રાજેન્દ્ર મેડિકલ કોલેજ, રાંચી, એ આઈ આર ૧૯૭૩ એસ સી ૧૨૬૦ માં, સુપ્રીમ કોર્ટને ઘરેલું તપાસના સંદર્ભમાં કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોની લાગુ પડવાની બાબતને ધ્યાનમાં લેવાનો પ્રસંગ મળ્યો હતો, ખાસ કરીને શૈક્ષણિક સંસ્થાઓના સંદર્ભમાં.આ કેસમાં ફરિયાદ હતી કે કોલેજના બીજા વર્ષના વિદ્યાર્થીઓ અને કોલેજ સાથે જોડાયેલી હોસ્ટેલમાં રહેતા અરજદારો મહિલા હોસ્ટેલના પરિસરમાં પ્રવેશ્યા હતા અને કપડાં વગર અંદર ચાલ્યા ગયા હતા.તેઓએ એક વિદ્યાર્થીની સાથે ગેરવર્તન કરવાનો પ્રયાસ કર્યો અને તેઓ ગટરની પાઈપ સાથે છોકરીઓની છાત્રાલયની અગાસી પર પાછા ચઢી ગયા, જ્યાં કેટલીક છોકરીઓ અભ્યાસ કરી રહી હતી.કોલેજ દ્વારા બદમાશોની ઓળખ કરવામાં આવી હતી અને તપાસ સમિતિ દ્વારા તપાસ હાથ ધરવામાં આવી હતી.સમિતિએ છોકરીઓ સાથે પૂછપરછ કરી હતી અને તેમના નિવેદનો નોંધ્યા હતા.પરંતુ, તે નિવેદનો ગુનેગાર છોકરાઓની હાજરીમાં નોંધવામાં આવ્યા ન હતા અને બાદમાં સમિતિ દ્વારા તેમની પૂછપરછ કરવામાં આવી હતી.તપાસ સમિતિના તારણોના પરિણામે, બદમાશોને બે શૈક્ષણિક સત્રો માટે કોલેજમાંથી હાંકી કાઢવામાં આવ્યા હતા અને તેમને તાત્કાલિક હોસ્ટેલ ખાલી કરવા માટે

નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો.સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ મુખ્ય દલીલ એ હતી કે, છોકરીઓના નિવેદનો તેમની પીઠ પાછળ નોંધવામાં આવ્યા હતા અને ગુનેગારોને સાક્ષીઓની સત્યતા ચકાસવા માટે તેમની ઉલટ તપાસ કરવાની કોઈ તક આપવામાં આવી ન હતી, તેથી બરતરફીનો આદેશ આપવામાં આવ્યો તે પહેલાં કુદરતી ન્યાયના નિયમોનું પાલન કરવામાં આવ્યું ન હતું.એવો પણ દાવો કરવામાં આવ્યો હતો કે તપાસ સમિતિનો અહેવાલ તેમને ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવ્યો ન હતો.આવા વિવાદોને નકારી કાઢતા, કોર્ટે અવલોકન કર્યું કે કેસની પરિસ્થિતિઓમાં, કુદરતી ન્યાયની જરૂરિયાતો પૂરી થઈ હતી.ચુકાદામાં નીચેના ફકરાનો સંદર્ભ લેવો ઉપયોગી અને ફાયદાકારક રહેશે:

"૧૦.અમે વિચારીએ છીએ કે કેસની પરિસ્થિતિઓમાં કુદરતી ન્યાયની જરૂરિયાતો પૂરી થઈ હતી.પ્રતિવાદીઓ માટેના વિદ્વાન વકીલે અમને સમિતિનો અહેવાલ માત્ર એટલું બતાવવા માટે ઉપલબ્ધ કરાવ્યો હતો કે સમિતિના સભ્યો કોઈ અન્યાય ન થાય તે માટે કેટલા ચોકસાઈપૂર્વક કાર્યરત હતા.અમને જાણ કરવામાં આવી છે કે આ અહેવાલ પણ હાઈકોર્ટના વિદ્વાન ન્યાયાધીશોને ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવ્યો હતો, જેમણે આ કેસની સુનાવણી કરી હતી અને એવું પણ જણાય છે કે હાઈકોર્ટ સમક્ષ અપીલકર્તાના વકીલને પણ અહેવાલ જોવા માટે આમંત્રણ આપવામાં આવ્યું હતું, પરંતુ તેમણે તેમ કરવાનો ઇનકાર કર્યો હતો.આ

ઘટના વિશે કોઈ પ્રશ્ન નહોતો.માત્ર ઓળખનો પ્રશ્ન હતો.ફરિયાદમાં ખાસ કરીને નામોનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો અને કંઈપણ તક પર છોડવા માટે નહીં, સમિતિએ ચાર ગુનેગારોની તસવીરો મેળવી અને તેમને વિદ્યાર્થીઓની અન્ય ૨૦ તસવીરો સાથે ભેળવી દીધી હતી.છોકરીઓએ મોટાભાગે આ ચાર વિદ્યાર્થીઓને ફોટોગ્રાફ્સમાંથી ઓળખી કાઢ્યા હતા.બીજી બાજુ, જો અપીલકર્તાઓ કહે છે તેમ, તેઓ તે સમયે તેમની પોતાની હોસ્ટેલમાં હતા, તો તેઓ નિર્દોષ હતા અને તેઓ મોડી રાત્રે છોકરીઓની હોસ્ટેલમાં ગયા ન હતા તે સિવાય જરૂરી પુરાવા રજૂ કરવા તેમના માટે મુશ્કેલ ન હોત.તે બાબતમાં કોઈ પુરાવા નહોતા.તેમની સમક્ષની સામગ્રીની કાળજીપૂર્વક વિચારણા કરતી સમિતિ એવા નિષ્કર્ષ પર આવી હતી કે ત્રણેય અપીલકર્તા અને ઉપેન્દ્રએ છોકરીઓની હોસ્ટેલ પર રાત્રે દરોડામાં ભાગ લીધો હતો.આ અહેવાલ ગુપ્ત રીતે આચાર્યને મોકલવામાં આવ્યો હતો.જે કારણોસર અપીલકર્તાઓની હાજરીમાં છોકરીઓની તપાસ કરવામાં આવી ન હતી, તે જ કારણોસર અધિકારીઓએ તેમને અહેવાલની નકલ ન આપવાનો નિર્ણય લીધો હતો.તેવું કરવું અવિચારીભર્યું હોત.તમામ સંજોગોને ધ્યાનમાં લેતા એવું કહેવું શક્ય નથી કે કુદરતી ન્યાયના નિયમોનું પાલન કરવામાં આવ્યું ન હતું.બોર્ડ ઓફ એજ્યુકેશન વિરુદ્ધ રાઈસ, ૧૯૧૧ એ.સી. ૧૭૯ માં, લોર્ડ લોરબર્ને જણાવ્યું હતું કે પ્રશ્નનો નિકાલ કરતી વખતે, જે તેની અપીલનો

વિષય હતો, બોર્ડ ઓફ એજ્યુકેશનને સદ્ભાવનાથી કાર્ય કરવાની ફરજ હતી અને બંને પક્ષોને યોગ્ય રીતે સાંભળવાની ફરજ હતી, કારણ કે તે દરેક વ્યક્તિ પર ફરજ હતી જે કંઈપણ નક્કી કરે છે.તેમણે વિચાર્યું ન હતું કે બોર્ડ આવા પ્રશ્નનો એ રીતે નિર્ણય કરવા માટે બંધાયેલું છે, જાણે કે તે એક અજમાયશ હોય.બોર્ડને સાક્ષીઓની તપાસ કરવાની જરૂર નથી.તેમણે વિચાર્યું કે તે કોઈપણ રીતે માહિતી મેળવી શકે છે, અને હંમેશાં વિવાદમાં સામેલ પક્ષોને તેમના મંતવ્યો માટે પૂર્વગ્રહયુક્ત કોઈપણ સંબંધિત નિવેદનને સુધારવા અથવા તેનો વિરોધ કરવાની યોગ્ય તક આપે છે.તાજેતરમાં રસેલ વિરુદ્ધ ડ્યુક ઓફ નોર્ફોલ્ક, (૧૯૪૯) ૧ ઓલ ઈઆર ૧૦૯ પાના નંબર ૧૧૮ પર, ટકર, એલ જે એ અવલોકન કર્યું હતું – "મારા મતે, એવા કોઈ શબ્દો નથી કે જે દરેક પ્રકારની તપાસ અને દરેક પ્રકારના ઘરેલું ટ્રિબ્યુનલ માટે સાર્વત્રિક ઉપયોગમાં લેવાય."કુદરતી ન્યાયની જરૂરિયાતો કેસની પરિસ્થિતિઓ, તપાસની પ્રકૃતિ, જે નિયમો હેઠળ ટ્રિબ્યુનલ કાર્ય કરી રહ્યું છે, જે વિષય સાથે વ્યવહાર કરવામાં આવી રહ્યો છે, વગેરે પર આધાર રાખે છે.તે મુજબ, મને કુદરતી ન્યાયની વ્યાખ્યાઓમાંથી વધુ સહાય મળતી નથી, જેનો સમય સમય પર ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે, પરંતુ, જે પણ ધોરણ અપનાવવામાં આવે છે, તે એક આવશ્યક બાબત છે કે સંબંધિત વ્યક્તિને પોતાનો કેસ રજૂ કરવાની વાજબી તક મળવી જોઈએ.તાજેતરમાં બાયર્ન વિરુદ્ધ કિનેમેટોગ્રાફ રેન્ટર્સ

સોસાયટી લિમિટેડ, (૧૯૫૮) ૨ ઓલ ઈઆર ૫૭૯ માં, ન્યાયમૂર્તિ હરમન એ અવલોકન કર્યું હતું કે- "આ પ્રકારના કેસમાં કુદરતી ન્યાયની જરૂરિયાતો શું છે? પ્રથમ, હું માનું છું કે આરોપી વ્યક્તિએ આરોપની પ્રકૃતિ જાણવી જોઈએ; બીજું, તેને પોતાનો કેસ રજૂ કરવાની તક મળવી જોઈએ; અને ત્રીજું, અલબત્ત, ટ્રિબ્યુનલે સારી ભાવનાથી કાર્ય કરવું જોઈએ. મને નથી લાગતું કે ખરેખર આનાથી વધુ કંઈ છે.

૧૧. કુદરતી ન્યાયના નિયમો બધી પરિસ્થિતિઓમાં લાગુ પડતા સમાન ન રહી શકે.

૩૩. આવો જ ચુકાદો જસ્ટિસ મોહને આર સતીશ (સગીર) વિરુદ્ધ પિતા અને કુદરતી વાલી સી રાજેન્દ્રન વિરુદ્ધ ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ નિયામક (૧૯૮૯) ૨ એલ ડબલ્યુ ૨૦૬ માં આપ્યો હતો. વિદ્વાન ન્યાયાધીશે જણાવ્યું હતું કે દરેક કિસ્સામાં એવો આગ્રહ કરી શકાય નહીં કે આરોપનું મેમોરેન્ડમ, તપાસ અને કોર્ટ અથવા ન્યાયિક કાર્યવાહીની જેમ તારણ આવવું જોઈએ. વિદ્વાન ન્યાયાધીશે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

"હવે એ સારી રીતે નક્કી થઈ ગયું છે કે જ્યાં સુધી વિદ્યાર્થી યોગ્ય રીતે વર્તે, શિસ્તબદ્ધ રીતે વર્તે, એટલે કે એક વિદ્યાર્થીએ જે રીતે વર્તવું જોઈએ,

ત્યાં સુધી તેને પોતાનો અભ્યાસ ચાલુ રાખવાનો પૂરો અધિકાર છે.આવા અધિકારમાં દખલ કરી શકાય નહીં.આની વિરુદ્ધમાં, શું કોઈ અશિસ્તનું કૃત્ય છે જે સંસ્થાના હિતો માટે અનુકૂળ નથી, અને જે સંસ્થાના શૈક્ષણિક વાતાવરણ અથવા સંસ્થાની શાંતિને દૂષિત કરશે, ચોક્કસપણે, શાળા સત્તાવાળાઓને તે જોવાનો દરેક અધિકાર છે કે જે વિદ્યાર્થી શિસ્તબદ્ધ રીતે વર્તતો નથી તેને શાળામાંથી હાંકી કાઢવામાં આવે.આવા અશિસ્તબદ્ધ વિદ્યાર્થી માત્ર એક અનિચ્છનીય તત્વ જ નથી હોતો જે પોતાના ભવિષ્યને બગાડે છે, પરંતુ તેનું વર્તન અને ચારિત્ર્ય અન્ય લોકો પર પણ હાનિકારક અસર કરશે.

"દેશના લોકોના શિક્ષણ પર દેશનું ભાવિ નિર્ભર છે" (સ્મિથ વિરુદ્ધ ઈનર લંડન એજ્યુકેશનલ ઓથોરિટી, (૧૯૭૮) ૧ ઓલ ઈઆર ૪૧૧ પર ૪૧૭માં લોર્ડ ડેનિંગ દ્વારા ટાંકવામાં આવેલ ૧૯૪૪ના શિક્ષણ અધિનિયમ પરનો શ્વેતપત્ર).

આ સંદર્ભમાં, એ ચાદ રાખવાની જરૂર છે કે વિદ્યાર્થીઓ પ્રભાવિત થવાની ઉંમરના હોય છે; કેટલીકવાર તેઓ તમામ સાહસો કરે છે; કેટલીકવાર તેઓ અણધાર્યા ઉત્સાહનો ભોગ બને છે; કેટલીકવાર તેઓ દુષ્ટ સંજોગોનો ભોગ બને છે.આ તમામ કિસ્સાઓમાં, શું કોર્ટ દ્વારા એમ કહી

શકાય કે, ના, તમે આ વ્યક્તિ સામે કાર્યવાહી નહીં કરો, કારણ કે અભ્યાસ પર કાર્યવાહી કરવાનો તેનો અધિકાર અવરોધિત થશે?મારે આ પ્રશ્નનો જવાબ નકારાત્મક રીતે આપવો જોઈએ.ટૂંકમાં કહીએ તો, શૈક્ષણિક સત્તાવાળાઓએ જ વિદ્યાર્થીઓ પર સંપૂર્ણ નિયંત્રણ રાખવું જોઈએ અને સંજોગો અનુસાર યોગ્ય કાર્યવાહી કરવી જોઈએ.જ્યાં તેઓ પીડિત હોય, અથવા મજૂર કાયદાની શબ્દપ્રયોગનો ઉપયોગ કરીએ, તો તેઓને કોઈ પ્રતિકૂળ વર્તન માટે અલગ પાડવામાં આવે છે, ત્યાં કોઈ નિઃશંકપણે વિદ્યાર્થીની બચાવમાં આવશે.સામાન્ય રીતે કહું તો, હું શૈક્ષણિક સંસ્થામાં આવા પીડિત અથવા પ્રતિકૂળ વર્તનની અપેક્ષા રાખતો નથી, કારણ કે તે પ્રબુદ્ધ વ્યક્તિઓ દ્વારા નિયંત્રિત અને ચલાવવામાં આવે છે.વિદ્યાર્થીઓ ત્યાં પ્રકાશ અને શિક્ષણ મેળવવા માટે આવે છે.તેથી, આ આવા વાતાવરણ માટે સંપૂર્ણપણે અજાણ છે.

માનપૂર્વક હું ઉપરોક્ત ફકરામાં વિદ્વાન ન્યાયાધીશે જે અવલોકન કર્યું હતું તેની સાથે સંમત છું.

૩૪. મારા મતે, રેગિંગ એ એક જંગલી પ્રથા છે અને તેના પર સંપૂર્ણ પ્રતિબંધ મૂકવો જોઈએ.જો કોઈ વ્યક્તિ રેગિંગ માટે દોષિત સાબિત થાય છે, તો તેને તરત જ સંસ્થામાંથી હાંકી કાઢવામાં આવશે અને ત્યારબાદ તેને અન્ય કોઈ પણ

શૈક્ષણિક સંસ્થામાં પ્રવેશ કરવાથી પ્રતિબંધિત કરવામાં આવશે.રેગિંગની ઉત્પત્તિ સ્પષ્ટ રીતે જાણીતી નથી.તેનો જન્મ માત્ર વિદેશી કિનારાઓ પર થયો હતો.શોર્ટર ઓક્સફર્ડ ઇંગ્લિશ ડિક્શનરી અનુસાર, આ શબ્દ યુનિવર્સિટીની સ્લેંગ છે.રેગિંગની ક્રિયાનો અર્થ ખાસ કરીને ઘોંઘાટીયા અવ્યવસ્થિત વર્તણૂકનું વ્યાપક પ્રદર્શન છે, જે સત્તા અથવા શિસ્તના ઉલ્લંઘનમાં કરવામાં આવે છે.ક્રિયાપદ તરીકે "રાગ" શબ્દને પણ નીચે પ્રમાણે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો છે:

"એ. ઠપકો આપવો, રેટિંગ આપવું, સખત રીતે વાત કરવી.

બી. હેરાન કરવા, ચીડવવું, ત્રાસ આપવો; વિશેષ.યુનિવર્સિટીમાં.અપશબ્દ, ખરાબ અથવા ઘોંઘાટવાળી રીતે હુમલો કરવો; (ઓરડામાં) જંગલી અવ્યવસ્થા ઊભી કરવી.

વેબસ્ટરના ન્યૂ ૨૦મી સદીના શબ્દકોશમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે ૧૯મી સદીથી તે બ્રિટિશ યુનિવર્સિટીની સ્લેંગ છે.શબ્દકોશમાં એવો અંદાજ લગાવવામાં આવ્યો છે કે તેની ઉત્પત્તિ કદાચ 'એક બળદ માટે લાલ કપડાં' જેવા શબ્દસમૂહમાંથી થઈ છે; તેના વ્યુત્પન્ન 'બુલી રેગ' વગેરે છે.

૩૫. આ દેશમાં રેગિંગ સંપૂર્ણપણે અજાણ હતું.તે કેવી રીતે, ક્યારે અને કોણે આ દેશમાં આયાત કર્યું તે જાણી શકાયું નથી.તે છેલ્લા કેટલાક દાયકાઓથી પ્રચલિત છે.તે પહેલાં તેના વિશે સાંભળવામાં આવ્યું ન હતું.પરંતુ, તે તમામ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં અને વ્યાવસાયિક કોલેજો અને છાત્રાલયોમાં વધુ પ્રચલિત એક વ્યાપક ઝેરી રોગ બની ગયો છે.તે ઊંડા દુઃખ અને વેદમાં વર્ણવેલા ખૂબ જ ઉચ્ચ યુનિવર્સિટી આદર્શો ધરાવતા દેશમાં, આ શરમજનક અને ઘૃણાસ્પદ રેગિંગની બધી પશુતામાં પતિત થઈને શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં રહેવા માટે આવે છે, જે આ દેશના ભાવિ શાસકોને જ્ઞાન આપવા માટે બનાવાયેલ છે, તે ખૂબ જ દુઃખદાયક છે.તૈત્તિરીયોપનિષદ એક સારા વિદ્યાર્થી દ્વારા પાળવાના નિયમોનું વર્ણન કરે છે.તેઓ પરમાત્માને પ્રાર્થના કરે છે કે તેમને સક્ષમ અને સક્રિય શરીર, મીઠી જીભ આપે અને તેમને તેમના કાન દ્વારા પુષ્કળ સાંભળવા અને શીખવા માટે બનાવે.

શિક્ષક વિદ્યાર્થીને નીચે મુજબ સલાહ આપે છે:

"સત્યથી ભટકશો નહીં.

ફરજમાંથી ન ફંટાવું.

જે યોગ્ય અને સારું છે તેનાથી ભટકશો નહીં.

શુભ વિધિઓ અને સુખાકારીથી દૂર ન રહો.

અભ્યાસ અને શિક્ષણથી દૂર ન રહો.

"જો વિદ્યાર્થી દ્વારા સૂચનાઓનું ખંતપૂર્વક પાલન કરવામાં આવે તો તે મન અને શરીરમાં સ્વસ્થ બને છે અને તેના માટે વિશ્વ સંપત્તિ અને સિદ્ધિઓથી ભરેલું હશે.

સંત તિરુવલ્લુવરે આચરણની શુદ્ધતા અને શિસ્ત વિશે વાત કરી છે:

(સ્થાનિક ભાષામાં બાબત છોડી દેવામાં આવી છે) "જે માણસનું વર્તન શુદ્ધ હોય છે, તે બધા દ્વારા સન્માનિત થાય છે; તેથી વર્તનની શુદ્ધતાને જીવનથી પણ વધારે મૂલ્યવાન ગણવી જોઈએ."

(સ્થાનિક ભાષામાં બાબત છોડી દેવામાં આવી છે) "સંસ્કારની શુદ્ધતા સમૃદ્ધિનું બીજ રોપે છે; પરંતુ દુષ્ટ માર્ગ અનંત દુઃખની માતા છે."

આપણી પ્રાચીન યુનિવર્સિટીઓમાં પ્રવર્તતા વિચારો અને આદર્શો કરતાં વધુ ઉમદા વિચારો અને વધુ સારા આદર્શોની કલ્પના કોઈ કેવી રીતે કરી શકે? પણ અરે! સદ્ગુણી સિદ્ધાંતોની તે ઊંચી ટોચ પરથી 'રેગિંગ' નામના ગંદા કાદવની કાદવમાં શું પતન! સભ્યતાની થોડી સમજ ધરાવતી

કોઈપણ વ્યક્તિ તેમાં સામેલ થવાનું વિચારવું પણ ધિક્કારશે.

૩૬. શૈક્ષણિક સંસ્થામાં શીખવા અને ઉજ્જવળ ભવિષ્ય માટે માર્ગ મોકળો કરવા માટે આવ્યા પછી, વિદ્યાર્થીઓ આવી પ્રવૃત્તિઓમાં વ્યસ્ત રહે છે અને રેગિંગના નામે તેમની દુઃખદ વૃત્તિને સંતોષે છે તે દુર્ભાગ્યપૂર્ણ છે. વિદ્યાર્થીઓના કેટલાક વર્ગોમાં એવી ગેરસમજ પ્રવર્તે છે કે રેગિંગ એ સંસ્થામાં નવા પ્રવેશ કરનારાઓને પાછળથી જીવનમાં મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવા માટે તાલીમ આપવાનો એક માર્ગ છે. તેનાથી વધુ વાહિયાત દૃષ્ટિકોણ હોઈ શકે નહીં. કેટલાક કિસ્સાઓમાં, વિદ્યાર્થીઓને રેગિંગથી માનસિક આઘાત અને હતાશા થાય છે અને રેગિંગનો ભોગ બનનારાઓ આત્મહત્યા કરે છે. રેગિંગના કેટલાક પીડિતો પાછળથી જીવનમાં મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવા માટે પૂરતા બહાદુર હશે તે સ્વીકાર્યા વિના પણ, અંત સાધનનો ન્યાય કરી શકતો નથી. યોગ્ય કાયદા દ્વારા જેટલી વહેલી તકે રેગિંગ નાબૂદ કરવામાં આવે તેટલું સારું.

૩૭. એવું લાગે છે કે સંખ્યાબંધ રાજ્યોમાં, એવા કાયદાઓ છે જે રેગિંગને ગુનાહિત ઠેરવે છે અને જે પ્રકારની સજા આપવી તે નિર્ધારિત કરે છે. ગુજરાત રાજ્યમાં આવો કાયદો કેમ નથી? હવે સમય આવી ગયો છે કે ગુજરાતની વિધાનસભા દ્વારા પણ આવો કાયદો પસાર કરવામાં આવે. નિઃશંકપણે, આ અદાલત રાજ્ય સરકારને કાયદો શરૂ કરવા માટે કોઈ નિર્દેશ આપી શકે

નહીં.પરંતુ, આ અદાલત એવી પ્રબળ આશા વ્યક્ત કરી શકે છે કે સરકાર રાજ્યમાં પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિની નોંધ લેશે અને રેગિંગને રોકવા અને તેને ગુનાહિત ઠેરવવા માટે કાયદો લાવવા માટે પગલાં લેશે.(જુઓ લિયો ફાન્સિસ કેવિયર વિરુદ્ધ આચાર્ય, કરુણા ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ટેકનોલોજી, કોઇમ્બતુર, ૧૯૯૨ (૨) એલ.ડબલ્યુ. ૬૪૨)

૩૮. પી સેન્થિલ; ટી જયસિંહ; એસ જયરતિનમ; એમ ચંદ્રન; ડી રાજેશ; ઇ સુરેશ અને એમ શંકર વિરુદ્ધ પ્રિન્સિપાલ, સિવેટ કોલેજ, ડૉ. બાલાસુન્દરમ, એસ કોઓર્ડિનેટર, એન્કવાયરી કમિટી, સિવેટ કોલેજ; રજિસ્ટ્રાર, યુનિવર્સિટી ઓફ મદ્રાસના કેસમાં મદ્રાસ હાઈકોર્ટના એક વિદ્વાન સિંગલ જજ નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે; ૨૦૦૩ એ આઈઆર (મદ) ૩૨૬.

"(i) કોલેજ સંસ્થાઓમાં વિદ્યાર્થીઓમાં શિસ્તનું પતન થઈ રહ્યું છે.અખબારોના અહેવાલો દ્વારા આપણને જાણવા મળે છે કે શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં દિવસ-રાત રેગિંગ, ઈવી-ટીક્કિંગ, બહિષ્કાર વગેરે જેવી અનિયંત્રિત ઘટનાઓ બનતી રહે છે. આ અસ્વાસ્થ્યપ્રદ પ્રવાહ ખૂબ જ ચિંતાનું કારણ બની રહ્યો છે.એવું જોવા મળ્યું છે કે શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ દ્વારા વિદ્યાર્થીઓમાં શિસ્તના અધોગતિને રોકવા માટે કોઈ અસરકારક પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો નથી.વાસ્તવિક કારણ એ હોવું જોઈએ કે વર્તમાન

સમયનું શિક્ષણ વિદ્યાર્થીઓમાં બુદ્ધિ અને કૌશલ્ય વિકસાવે છે, પરંતુ તે વિદ્યાર્થીઓમાં સારા ગુણો વિકસાવવા માટે બહુ ઓછું કરે છે.

(ii) શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં એકત્રિત કરવામાં આવતું જ્ઞાન સમાજની સેવા માટે ઉપયોગમાં લેવા અને સાથી માણસોની સ્થિતિ સુધારવામાં મદદ કરવા માટે સક્ષમ હોવું જોઈએ. જે જગ્યાએ સાચા શિક્ષકો અને વિદ્યાર્થીઓ ભેગા થાય છે, તે જગ્યા શાંતિ, સુલેહ અને વ્યવસ્થાના વાતાવરણથી ભરેલી હોવી જોઈએ.

(iii) જ્યારે શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ રેગિંગ, ઈવી-ટીકિંગ, બહિષ્કાર વગેરે જેવી બદીઓને રોકવાનો પ્રયાસ કરી રહી છે, ત્યારે વિદ્યાર્થીઓ, માતા-પિતા અને વડીલોના યોગ્ય માર્ગદર્શન વિના, શિક્ષણ સંસ્થાઓ સામે પડકારરૂપે તેને ફેંકી દેવા માટે કેટલાક વચગાળાના આદેશો મેળવવા માટે કોર્ટમાં દોડી જાય છે, જેથી તેમના દુષ્કર્મોમાંથી છટકી શકે. વિદ્યાર્થીઓ જાહેર શાંતિ માટે અવરોધરૂપ ન હોવા જોઈએ. તેઓએ પરસ્પર આદર અને સંવાદિતાની ભાવના કેળવવાનું શરૂ કરવું જોઈએ.

(iv) માત્ર વિદ્યાર્થીઓને દોષ આપવાનો કોઈ અર્થ નથી. તેઓ એવા પથ્થરો જેવા છે જેમાંથી શિલ્પકારો તેને જોઈતી આકૃતિ કોતરે છે. તે

શિલ્પકાર છે જે સખત ખડકના ટુકડાઓમાંથી સુંદરતાની વસ્તુઓનું નિર્માણ કરે છે.

(v) માતાપિતા તેમના બાળકોને શિક્ષિત કરવા માટે ઉત્સુક છે, પરંતુ જે પ્રકારનું શિક્ષણ આપવામાં આવે છે તેની ચિંતા કરતા નથી.જો વિદ્યાર્થીઓમાં સારા ગુણો લાવવામાં નિષ્ફળતા મળશે, તો શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં વ્યવસ્થાની નિષ્ફળતા ચોક્કસપણે આવશે.જો તેઓ ખરેખર વિદ્યાર્થીઓની સુખાકારી અને સુધારણામાં રસ ધરાવતા હોય, તો માતાપિતા અને શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ બંનેએ આ બાબતની નોંધ લેવી જોઈએ.તેથી, માતા-પિતા અને શિક્ષકોએ વિદ્યાર્થીઓના મનમાં સારા માનવીય મૂલ્યો કેળવવામાં મહત્વની ભૂમિકા ભજવવી પડશે.

(vi) શિક્ષકો પ્રત્યે ઉદાસીન વલણ, રેગિંગ, ઈવી-ટીકિંગ, બહિષ્કાર વગેરે જેવી બંદીઓને દૂર કરવા માટેનો એકમાત્ર રામબાણ ઈલાજ એ છે કે વિદ્યાર્થીઓને માત્ર અભ્યાસક્રમના વિષયો જ નહીં, પરંતુ માનવીય મૂલ્યો પણ શીખવવા.તેથી, શૈક્ષણિક સંસ્થાઓએ એ સુનિશ્ચિત કરવું જોઈએ કે વિદ્યાર્થીઓને માનવીય મૂલ્યો, જેમ કે સત્ય, ધર્મનિષ્ઠા, શાંતિ, પ્રેમ અને અહિંસા શીખવવા માટે વિશેષ વર્ગો પૂરા પાડીને કોચિંગ આપવામાં આવે, જેથી તેઓ કોઈપણ પ્રકારની આક્રમક પ્રવૃત્તિઓનો આશરો ન લે.શૈક્ષણિક

સંસ્થાઓએ વિશેષ ધ્યાન આપવું જોઈએ અને વિદ્યાર્થીઓના હૃદય અને આત્મામાં આ ગુણોને આત્મસાત કરવામાં પોતાને સામેલ કરવા જોઈએ.આ કોર્ટનો ચોક્કસ મત છે કે શિક્ષણમાં માનવીય મૂલ્યો આપવાથી જ વિદ્યાર્થીઓ દેશના "સારી નાગરિક" તરીકે ખીલશે અને પરિણામે, રેગિંગ, બહિષ્કાર, શિક્ષકોનું અપમાન, માત્ર કોલેજની મિલકતોને જ નહીં, પરંતુ જાહેર મિલકતોને પણ નુકસાન પહોંચાડવું, માતા-પિતા પ્રત્યે કૃતદ્વનતા વગેરે જેવી બદીઓ આપોઆપ દૂર થશે.

(vii) શૈક્ષણિક સંસ્થાઓએ વધુમાં એ સુનિશ્ચિત કરવું જોઈએ કે વિદ્યાર્થીઓની ફરિયાદનું નિવારણ થાય અને તેઓ અસરકારક રીતે અભ્યાસ કરી શકે તે માટે તેમને તમામ સુવિધાઓ આપવામાં આવે અને સંસ્થાઓમાં અનુકૂળ વાતાવરણ પણ હોય, જેથી એવી પરિસ્થિતિ ઊભી ન થાય કે જ્યાં વિદ્યાર્થીઓ અધિકારોનો દાવો કરવાના બહાના હેઠળ આંદોલનમાં ઉતરી આવે.

૩૯. તે બધું "નવા આવનારાઓ" ના સન્માનમાં "વેલકમ પાર્ટી" અથવા "ફેશર્સ" દિવસની ઉજવણીના નામે શરૂ થયું હતું.આ, પ્રથમદર્શી રીતે, માત્ર એક બહાનું અથવા રેગિંગમાં સામેલ થવાની તક હતી.સ્પેશિયલ લીવ પિટિશન નંબર ૨૪૨૯૫/૨૦૦૬, યુનિવર્સિટી ઓફ કેરળ વિરુદ્ધ કાઉન્સિલ ઓફ પ્રિન્સિપલ્સ

ઓફ કોલેજીસ [એસ એલ પી (સી) નંબર ૨૪૨૯૬-૨૪૨૯૯/૨૦૦૪, ડબલ્યુ પી (કિ) નંબર ૧૭૩/૨૦૦૬ અને એસ એલ પી (સી) નંબર ૧૪૩૫૬/૨૦૦૫ સાથે], માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટે નિર્દેશ આપ્યો કે શ્રી આર. કે. રાઘવન, ભૂતપૂર્વ ડિરેક્ટર, સેન્ટ્રલ બ્યુરો ઓફ ઇન્વેસ્ટિગેશન (સીબીઆઈ)ની અધ્યક્ષતા હેઠળની સમિતિને શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં રેગિંગને રોકવાના માધ્યમો પર સૂચનો આપવા માટે સૂચિત કરવામાં આવે.

૪૦. હું નોંધ લઉં છું કે કલમ-૫.૧૩ની ભલામણોમાંથી એક ખૂબ જ સુસંગત છે.તે જ નીચે મુજબ છે;

" ૫.૧૩:અમે વધુ ભલામણ કરીએ છીએ કે 'નવા આવનારાઓ'ના સન્માનમાં 'વેલકમ પાર્ટી' અથવા "ફેશર્સ" દિવસની ઉજવણી જેવી સામાજિક ઘટનાઓ એક સારી પરપરા છે, જેને સંસ્થાઓ દ્વારા પ્રોત્સાહિત કરવાની જરૂર છે.જો કે, જે દુઃખદ છે તે એ છે કે આવી ઘટનાઓ જે ઘણીવાર રેગિંગના અંતને અને વરિષ્ઠો અને "નવા આવનારાઓ" વચ્ચે મિત્રતાની શરૂઆતને ચિહ્નિત કરે છે, તે રેગિંગના લાંબા સમય પછી જ સુનિશ્ચિત કરવામાં આવે છે.તેથી, અમે ભલામણ કરીએ છીએ કે દરેક સંસ્થામાં "ફેશર્સ" દિવસ અથવા 'વેલકમ પાર્ટી' શૈક્ષણિક સત્રની શરૂઆતના પ્રથમ બે અઠવાડિયામાં સમાપ્ત થવી જોઈએ, એટલે કે ઉપર

૫-૧૨ માં અમારી ભલામણના સંદર્ભમાં સિનિયર્સ માટે વર્ગો શરૂ થયાના એક અઠવાડિયા પછી નહીં.આવી કોઈપણ ઘટનામાં, "ફેશર્સ" દિવસ અથવા પાર્ટીની ઉજવણી કરતી વખતે, કોલેજ ફેકલ્ટી હાજર હોવી જોઈએ અને તે પ્રસંગે કોઈ રેગિંગ અથવા અનિચ્છનીય ઘટના ન બને તેની ખાતરી કરવી જોઈએ.

૪૧. હું કલમ-૫.૨૫ અને ૫.૨૬ પર અન્ય બે ભલામણોની પણ નોંધ લઉં છું.તે જ નીચે મુજબ છે;

" ૫.૨૫ સમિતિ ભલામણ કરે છે કે રેગિંગને અટકાવવું અથવા તેની સામે કાર્યવાહી કરવી એ સંસ્થામાં સત્તાવાળાઓ અથવા કાર્યકર્તાઓના તમામ સ્તરો અને વિભાગોની સામૂહિક જવાબદારી હોવી જોઈએ, એટલે કે વહીવટી વડા, શિક્ષણ ફેકલ્ટી અને બિન-શિક્ષણ કર્મચારીઓ અને માત્ર રેગિંગને અટકાવવા માટે રચાયેલ ચોક્કસ સંસ્થાની નહીં.કોઈપણ ઘટના બને તો તમામ વિભાગોએ નૈતિક યોગ્યતાની ભાવના સાથે સંકલન કરવું જોઈએ અને જવાબદારી અને જવાબદારી વહેંચવી જોઈએ.

૫.૨૬ સમિતિના મતે, રેગિંગ થયું નથી તે સાબિત કરવાની જવાબદારી ગુનેગાર પર હોવી જોઈએ, પીડિત પર નહીં.અગાઉના પ્રકરણમાં

સમિતિના અવલોકનો સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે ઉલ્લેખ કર્યો છે તેમ, અમને એવા કિસ્સાઓમાં સામૂહિક સજાના સંદર્ભમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના અગાઉના નિર્દેશોના અમલીકરણનું કોઈ નોંધપાત્ર ઉદાહરણ મળ્યું નથી, જ્યાં ગુનેગારોની ઓળખ થઈ શકી ન હતી.તેમ છતાં, સામૂહિક દંડ અથવા સજાની વિભાવના એ સક્રિય તેમજ નિષ્ક્રિય સહભાગીઓ અથવા મદદગારોને ગુના માટે ચૂકવણી કરાવવાની એક સમય-ચકાસાયેલ પદ્ધતિ છે અને તેથી અમે ભલામણ કરીએ છીએ કે સામૂહિક સજા ઉચ્ચ સ્તરે વધુ અસરકારક દેખરેખ સાથે અમલમાં રહેવી જોઈએ.

૪૨. ગુજરાત રાજ્યની તમામ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓએ ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને તેનું સખત પાલન કરવું જોઈએ.મને આશ્ચર્ય થાય છે કે ગુજરાત રાજ્યમાં કેટલી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ વિશ્વ જાગૃતિ મિશન શુ પ્રેસિડેન્ટ વિરુદ્ધ કેન્દ્ર સરકાર શુ કેબિનેટ સેક્રેટરીના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા ૨૦૦૧(૩) સ્કેલ ૫૦૩માં જાહેર કરાયેલી માર્ગદર્શિકાથી વાકેફ છે.હું તે માર્ગદર્શિકાને ટાંકી શકું છું;

"(i) આ અદાલત શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં રેગિંગની ઘટનાઓની સંખ્યામાં વધારો થવાને ચિંતા સાથે જુએ છે.કેટલીક નોંધાયેલી ઘટનાઓએ શિષ્ટતા, નૈતિકતા અને માનવતાની મર્યાદાઓ ઓળંગી છે.કેટલાક રાજ્યોએ કાયદા ઘડીને અને તેમાં વ્યાખ્યાયિત કરાયેલ રેગિંગને સંજ્ઞાત્મક

અને સજાપાત્ર ગુનો બનાવીને કાર્યવાહી કરી છે.જો કે, અમે અનુભવીએ છીએ કે રેગિંગને માત્ર તેને ગુનાહિત ગુનો બનાવીને ઠીક કરી શકાતું નથી.વધુમાં, અમે અનુભવીએ છીએ કે વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા કરવામાં આવતી અશિસ્ત અને ગેરવર્તણૂકને મુખ્યત્વે સંસ્થાની અંદર અને વિદ્યાર્થીઓ પર શિક્ષકોની શિસ્તબદ્ધ સત્તા અને શિક્ષકો અને વિદ્યાર્થીઓ પર સંસ્થાઓના સંચાલન દ્વારા વ્યવહાર કરવો જોઈએ.જ્યાં સુધી તે અનિવાર્ય ન હોય ત્યાં સુધી વિદ્યાર્થીઓ પર સામાન્ય રીતે પોલીસ કાર્યવાહી થવી જોઈએ નહીં.શિક્ષણ માટે શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં જતા વિદ્યાર્થીઓએ પોલીસ દ્વારા કાર્યવાહી કરવામાં આવશે અને જેલમાં મોકલવામાં આવશે અને અદાલતોનો સામનો કરવો પડશે તેવા સતત ભય હેઠળ ન રહેવું જોઈએ.શિસ્ત જાળવવાના હેતુથી શિક્ષકોમાં વિશ્વાસ પુનઃસ્થાપિત કરવો જોઈએ અને તેના પર ભાર મૂકીને જવાબદારી નક્કી કરવી જોઈએ.

(ii) સામાન્ય રીતે કહીએ તો, રેગિંગ એટલે કોઈપણ પ્રકારનું અવ્યવસ્થિત વર્તન, પછી ભલે તે બોલાચેલા કે લખેલા શબ્દો દ્વારા હોય અથવા કોઈ એવા કૃત્ય દ્વારા હોય જેનો હેતુ અન્ય કોઈ વિદ્યાર્થીને ચીડવવાનો, તેની સાથે ખરાબ વર્તન કરવાનો અથવા તેની સાથે અસભ્યતાથી વર્તવાનો હોય, તોફાની અથવા અશિસ્તપૂર્ણ પ્રવૃત્તિઓમાં સામેલ થવાનો હોય જેનાથી કોઈ નવા અથવા જુનિયર વિદ્યાર્થીને ચીડ,

મુશ્કેલી અથવા માનસિક નુકસાન થાય અથવા થવાની સંભાવના હોય, અથવા તેનાથી ડર કે આશંકા પેદા થાય, અથવા વિદ્યાર્થીઓને કોઈ એવું કાર્ય કરવા અથવા કંઈક એવું કરવા માટે કહેવું જે તે વિદ્યાર્થી સામાન્ય રીતે ન કરે અને જેનાથી શરમ અથવા અસ્વસ્થતાની લાગણી પેદા થાય, જેથી નવા અથવા જુનિયર વિદ્યાર્થીના શરીર અથવા માનસિક સ્વાસ્થ્ય પર વિપરીત અસર થાય.

(iii) રેગિંગમાં સામેલ થવાનું કારણ એ છે કે વરિષ્ઠો દ્વારા તેમના જુનિયર્સ અથવા ફેશર્સ પર ક્રૂર આનંદ મેળવવો અથવા શક્તિ, સત્તા અથવા શ્રેષ્ઠતા દર્શાવવી.

(iv) વિદ્યાર્થીઓ, શિક્ષકો અને માતાપિતામાં જાગૃતિ પેદા કરીને રેગિંગને રોકી શકાય છે કે રેગિંગ એ નિંદનીય કૃત્ય છે જે કોઈનું પણ ભલું કરતું નથી અને સાથે સાથે શિસ્તનું વાતાવરણ પેદા કરીને સ્પષ્ટ સંદેશો મોકલી શકાય છે કે રેગિંગનું કોઈ પણ કૃત્ય સહન કરવામાં આવશે નહીં અને રેગિંગનું કોઈ પણ કૃત્ય ધ્યાન બહાર નહીં જાય અને સજા વગર નહીં રહે.

(v) પ્રવેશ માટેની જાહેરાતના સમયથી જ સંસ્થાઓ દ્વારા રેગિંગ વિરોધી આંદોલન શરૂ કરવું જોઈએ. પ્રવેશ માટેની માહિતીપત્રિકા, પ્રવેશ માટેનું

ફોર્મ અને/અથવા પ્રવેશ માટેના ઉમેદવારોને આપવામાં આવતા અન્ય સાહિત્યમાં સ્પષ્ટપણે ઉલ્લેખ હોવો જોઈએ કે સંસ્થામાં રેગિંગ પર પ્રતિબંધ છે અને રેગિંગમાં સંડોવાયેલા કોઈપણ વ્યક્તિને યોગ્ય સજા થવાની સંભાવના છે, જેમાં સંસ્થામાંથી હાંકી કાઢવા, મર્યાદિત સમયગાળા માટે સંસ્થા અથવા વર્ગોમાંથી સસ્પેન્ડ કરવા અથવા જાહેર માફી સાથે દંડનો સમાવેશ થઈ શકે છે. સજામાં (i) શિષ્યવૃત્તિ અથવા અન્ય લાભો અટકાવવા (ii) કાર્યક્રમોમાં પ્રતિનિધિત્વથી વંચિત રાખવા (iii) પરિણામો અટકાવવા (iv) છાત્રાલય અથવા ભોજનાલયમાંથી સસ્પેન્ડ અથવા હાંકી કાઢવા વગેરેનો પણ સમાવેશ થઈ શકે છે. જો રેગિંગને નિયંત્રિત કરતું કોઈ કાયદો હોય અથવા કાયદા/વટહુકમમાં કોઈ જોગવાઈ હોય, તો તે પ્રવેશ મેળવવા માંગતા વિદ્યાર્થીઓ/માતાપિતાના ધ્યાનમાં લાવવી જોઈએ.

(vi) પ્રવેશ/નોંધણી માટેના અરજીપત્રકમાં એક છાપેલું વચન હશે, જે ઉમેદવારે ભરવાનું રહેશે અને તેના પર સહી કરવાની રહેશે, જે અર્થમાં કે તે વ્યક્તિ રેગિંગ પ્રત્યે સંસ્થાના અભિગમથી વાકેફ છે અને જો તે રેગિંગનો દોષી સાબિત થાય તો તે સજાને પાત્ર રહેશે. આવી જ બાંહેધરી અરજદારના માતા-પિતા/વાલી પાસેથી મેળવવામાં આવશે.

(vii) જે સંસ્થાઓ પહેલીવાર આવી વ્યવસ્થા દાખલ કરી રહી છે, તેઓ આગામી શૈક્ષણિક વર્ષ/સત્રની શરૂઆત પહેલાં સંસ્થાઓમાં અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓ અને તેમના માતા-પિતા/વાલીઓ પાસેથી ઉપક્રમો મેળવવાની ખાતરી કરશે.

(viii) સંસ્થામાં નવા પ્રવેશ કરનારાઓની જરૂરિયાતોને ધ્યાનમાં રાખીને, વિવિધ હેતુઓ માટે માહિતી, મદદ અને માર્ગદર્શન માટે ક્યારે અને કોની પાસે જવું તે વિગતવાર દર્શાવતું છાપેલું પત્રક, આવા વ્યક્તિઓના સરનામા અને ટેલિફોન નંબર સાથે, પ્રવેશ સમયે નવા આવનારાઓને આપવું જોઈએ, જેથી નવા આવનારાઓને આવી બાબતોમાં મદદ માટે પડીલો તરફ જોવાની જરૂર ન પડે અને તેઓ તેમના ઋણી કે બંધાયેલા હોવાનું ન લાગે.

(ix) મેનેજમેન્ટ, આચાર્ય, શિક્ષકોએ ફેશર્સ સાથે વાતચીત કરવી જોઈએ અને તેમના અધિકારો તેમજ રેગિંગ સામે લડવાની તેમની ફરજો વિશે તેમને માહિતગાર કરીને તેમને વિશ્વાસમાં લેવા જોઈએ અને તેમના મનમાં વિશ્વાસ પેદા કરવો જોઈએ કે રેગિંગની કોઈપણ ઘટના કે જેનો તેઓ ભોગ બને છે અથવા તેમના ધ્યાનમાં આવે છે, તે તરત જ તેમના ધ્યાનમાં લાવવામાં આવશે અને રેગિંગ કરનારાઓ દ્વારા થતી કોઈપણ

હેરાનગતિથી ફરિયાદીઓને સુરક્ષિત રાખીને તેનો તાત્કાલિક ઉકેલ લાવવામાં આવશે.જો સંસ્થાના વડા અથવા કોઈ ઉચ્ચ અધિકારી આ બાબતે શિક્ષકો, માતાપિતા અને વિદ્યાર્થીઓની સભાઓને સામૂહિક રીતે અથવા જૂથોમાં સંબોધે તો તે વધુ સારું રહેશે.

(x) શૈક્ષણિક સત્રની શરૂઆતમાં, સંસ્થાએ વરિષ્ઠ ફેકલ્ટી સભ્યો અને હોસ્ટેલ સત્તાવાળાઓ જેમ કે વોર્ડન અને કેટલાક જવાબદાર વરિષ્ઠ વિદ્યાર્થીઓ સાથે પ્રોક્ટરિયલ સમિતિની રચના કરવી જોઈએ; (i) રેગિંગની ઘટનાઓ અને પુનરાવર્તનને રોકવા માટે સતત દેખરેખ રાખવી અને સતર્ક રહેવું, (ii) તેની નોંધમાં લાવવામાં આવેલી રેગિંગની ઘટનાઓનો તાત્કાલિક સામનો કરવો અને દોષિતોને જાતે અથવા નિર્ણય લેવા માટે સક્ષમ સત્તા સમક્ષ તેના તારણો / ભલામણો / સૂચનો રજૂ કરીને સજા કરવી.તમામ સંવેદનશીલ સ્થળોને ઓળખી કાઢવા જોઈએ અને ખાસ ધ્યાન રાખવું જોઈએ.

(xi) સ્થાનિક સમુદાય અને ખાસ કરીને વિદ્યાર્થીઓને તેની વિકૃતિમાં રહેલી રેગિંગની માનવતાહીન અસર વિશે જાગૃત કરવા જોઈએ.જ્યાં પણ જરૂરી હોય ત્યાં પોસ્ટર, નોટિસ બોર્ડ અને સાઈન બોર્ડનો ઉપયોગ આ હેતુ માટે થઈ શકે છે.

(xii) રેગિંગને રોકવામાં નિષ્ફળતાને સંસ્થાના સંચાલન, આચાર્ય અને સંસ્થાના સત્તાધિકારીઓ દ્વારા સંસ્થામાં શિસ્ત જાળવવામાં બેદરકારીના કૃત્ય તરીકે ગણવામાં આવશે.આવી જ જવાબદારી હોસ્ટેલના વોર્ડન/અધિક્ષક પર નક્કી કરવામાં આવશે.

(xiii) જે હોસ્ટેલ/આવાસમાં નવા વિદ્યાર્થીઓને રાખવામાં આવે છે, જે જરૂરી હોય તો સુરક્ષા કર્મચારીઓની નિમણૂક કરીને, તેની કાળજીપૂર્વક રક્ષા કરવામાં આવશે અને તેને વોર્ડન/સુપરિન્ટેન્ડેન્ટના હવાલામાં મૂકવામાં આવશે, જે પોતે ત્યાં રહેતા હોવા જોઈએ અને જેમાં વરિષ્ઠો અને બહારના લોકોનો પ્રવેશ રાત્રિના નિર્ધારિત કલાક પછી અને હવાલામાં રહેલી વ્યક્તિની પરવાનગી સિવાય પહેલાં પ્રતિબંધિત રહેશે.અન્ય સમયે પ્રવેશ પણ નિયંત્રિત થઈ શકે છે.

(xiv) જો રેગિંગ કરનારા અથવા તેમાં મદદ કરનારા વ્યક્તિઓની ઓળખ ન થાય તો સામૂહિક સજાનો આશરો લઈ શકાય છે, જેથી સંભવિત રેગર્સ પર સામૂહિક દબાણ સુનિશ્ચિત કરી શકાય.

(xv) સંસ્થા દ્વારા આપવામાં આવેલા સ્થળાંતર પ્રમાણપત્રમાં સામાન્ય

આચરણ અને વર્તન ઉપરાંત એન્ટ્રી હોવી જોઈએ કે વિદ્યાર્થીએ ભાગ લીધો હતો અને ખાસ કરીને રેગિંગ માટે સજા કરવામાં આવી હતી કે નહીં.

(xvi) જો કોઈ સંસ્થા રેગિંગને રોકવામાં નિષ્ફળ જાય, તો યુ.જી.સી./ભંડોળ એજન્સી તેવું ન થાય ત્યાં સુધી આવી સંસ્થાને નાણાકીય સહાય બંધ કરવાનું વિચારી શકે છે.યુનિવર્સિટી રેગિંગને રોકવામાં નિષ્ફળ રહેતી કોલેજ અથવા સંસ્થાને ડિસએફિલિએટ કરવાનું વિચારી શકે છે.

(xvii) યુનિવર્સિટીઓ અને સંસ્થાઓ શૈક્ષણિક વર્ષની શરૂઆત પહેલાં વાજબી સમય પર વિચાર કરશે અને તેથી આવા વારંવાર અંતરાલો પર જે યોગ્ય હોય તે વિદ્યાર્થીઓને સામાન્ય રીતે સામેલ કરીને એવી હકારાત્મક અને રચનાત્મક પ્રવૃત્તિઓનું આયોજન કરશે જેથી સિનિયર અને જુનિયર, અને હાલના વિદ્યાર્થીઓ અને ફેશર્સ એકબીજા સાથે તંદુરસ્ત વાતાવરણમાં વાતચીત કરે અને મૈત્રીપૂર્ણ સંબંધ વિકસાવે જેથી સંસ્થામાં પરિવારના સભ્યોની જેમ વર્તે.વરિષ્ઠો અથવા જુનિયરોને આવી ઘટનાઓમાં તેમની પ્રતિભા પ્રદર્શિત કરવા માટે પ્રોત્સાહિત કરવા જોઈએ જેથી તેઓ તેમના સંકુલને દૂર કરી શકે.

૪૩. સુપ્રીમ કોર્ટે માર્ગદર્શિકા નક્કી કર્યા પછી, ઉપર જણાવ્યા મુજબ, પેરા-૫ માં નીચે મુજબ અવલોકન કરવા આગળ વધી;

"અમે સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે માર્ગદર્શિકા માત્ર દૃષ્ટાંતરૂપ છે અને સંસ્થાઓ અને સત્તાવાળાઓને રેગિંગને રોકવા માટેના માર્ગો અને સાધનોની શોધમાં અવરોધરૂપ બનવાનો હેતુ નથી.જો રેગિંગને નિયંત્રિત કરતા સ્થાનિક કાયદાઓ હોય તો તેનો અમલ કરવામાં આવશે અને આવા કાયદાઓ વિશે જ્ઞાન અને માહિતી પણ ફેલાવવામાં આવશે.રેગિંગ જો તે અસહ્ય બની જાય અથવા તે ગુનાહિત ગુનો હોય તો તેની જાણ પોલીસને કરી શકાય છે.જો કે, સંસ્થાના વડા અથવા હવાલાદાર વ્યક્તિના કહેવાથી પોલીસને બોલાવવી જોઈએ અથવા કેમ્પસમાં પ્રવેશની મંજૂરી આપવી જોઈએ.અમે અપેક્ષા રાખીએ છીએ કે પોલીસ પણ આવી ઘટનાઓ સાથે વ્યવહાર કરે જ્યારે તેની નોંધ લેવામાં આવે ત્યારે એ ધ્યાનમાં રાખવું કે તેઓ વિદ્યાર્થીઓ સાથે વ્યવહાર કરી રહ્યા છે, ગુનેગારો સાથે નહીં.પોલીસની કાર્યવાહી ક્યારેય હિંસક ન હોવી જોઈએ અને હંમેશા સુધારાત્મક વલણ દ્વારા માર્ગદર્શન મેળવવું જોઈએ.

૪૪. સુપ્રીમ કોર્ટે યુ.જી.સી.ને તમામ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓના ધ્યાનમાં માર્ગદર્શિકા લાવવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો.

જપ. ભારતની સર્વોચ્ચ અદાલત સહિત વિવિધ અદાલતો દ્વારા નિર્ધારિત કાયદાના ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતો પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં શિસ્તના પ્રશ્ન પર, કુદરતી ન્યાયના નિયમોને એક જ માળખામાં બાંધી શકાય નહીં અને તે પરિસ્થિતિ પ્રમાણે અને કેસ પ્રમાણે બદલાય છે. જ્યાં સંસ્થાના સંચાલન સામે કોઈ દૂષિત આદેશ પસાર કરવામાં કોઈ દૂષિત આશય અથવા અન્ય હેતુઓનો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો નથી, ત્યાં કોર્ટે સામાન્ય રીતે ગુનેગારને લાદવામાં આવેલી સજામાં દખલ ન કરવી જોઈએ. શૈક્ષણિક સંસ્થાઓના પ્રભારી અધિકારીઓની ફરજ છે કે તેઓ સંસ્થામાં શિસ્ત જળવાઈ રહે તે સુનિશ્ચિત કરે અને આવા કિસ્સાઓમાં સંસ્થાના વડા પાસે પૂરતી સત્તાઓ હોવી જરૂરી છે, જેથી અભ્યાસ કરવા અને તેમની કારકિર્દી સુધારવા માટે ઉત્સુક લોકો અમુક વ્યક્તિઓના ભોગ ન બને, જેઓ અસામાજિક પ્રવૃત્તિઓમાં સામેલ થઈને શૈક્ષણિક વાતાવરણને બગાડી શકે. શિસ્તની બાબતમાં શિસ્ત સત્તા ન્યાયિક અથવા અર્ધ-ન્યાયિક ટ્રિબ્યુનલ તરીકે કામ કરતી નથી અને ગુનેગાર વિદ્યાર્થી અધિકારની બાબતમાં દાવો કરી શકતો નથી કે ન્યાયિક અથવા અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવા માટે જરૂરી પ્રક્રિયા પૂર્ણ થયા પછી જ કાર્યવાહી હાથ ધરવામાં આવે. વિદ્યાર્થીના વર્તન અને કેમ્પસમાં પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિને યોગ્ય રીતે ધ્યાનમાં લઈને સત્તાવાળાઓ દ્વારા લેવામાં આવેલા નિર્ણયમાં સામાન્ય રીતે અદાલતો દ્વારા દખલ કરવામાં ન આવવી જોઈએ.

૪૬. છેલ્લે, શ્રી રાવલે રજૂઆત કરી હતી કે રીટ અરજદાર એક વિદ્યાર્થી હોવાથી, તેમની પ્રત્યે સહાનુભૂતિ દર્શાવી શકાય છે, અન્યથા, આ પ્રકારના કલંકથી તેમની કારકિર્દી બરબાદ થઈ જશે.હું માત્ર એટલું જ કહી શકું છું કે અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલી રાહતોને કાયદાના માળખામાં તાર્કિક અને ટકાવી શકાય તેવી જોવી જોઈએ અને તે ટીકાને નકારવી જોઈએ કે અદાલતોનો અધિકારક્ષેત્ર ખોટી સહાનુભૂતિ અને ઉદારતા અને ખાનગી પરોપકારમાં પતિત થવા તરફ વળે છે.કાનૂની તર્કની અખંડિતતા અને તારણોની કાયદેસરતા જાળવવી જરૂરી છે.તેઓ કાયદાકીય તારણોમાંથી તાર્કિક રીતે બહાર આવવા જોઈએ અને ન્યાયિક પરિણામો તે તારણો પર સિદ્ધાંતવાદી અને સમર્થનપાત્ર હોવા જોઈએ.પ્રક્રિયાની કાયદેસરતાના ભોગે ભૂલથી અને ખોટી રીતે કરાતી કરણાની વિસ્તૃત ન્યાયિક પદ્ધતિ આખરે પરસ્પર અસંગત પરિસ્થિતિઓ તરફ દોરી જશે અને ન્યાયિક પ્રક્રિયાને તેની ગરિમા, સત્તા, અનુમાનક્ષમતા અને સન્માનથી વંચિત કરશે. (કેરળ સોલ્વન્ટ એક્સ્ટ્રેક્શન્સ લિમિટેડ વિરુદ્ધ એ. ઉન્નીકૃષ્ણન અને અન્ય, (૧૯૯૪) ૨ એલ.એલ.જે. એસ.સી. ૮૮૮) જુઓ.

૪૮. આ બાબતની એકંદર દૃષ્ટિએ, હું એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યો છું કે આ રિટ અરજદાર આ અદાલત પાસેથી કોઈ પણ રાહત મેળવવા માટે હકદાર નથી.આ

બાબતને ખૂબ જ કડકાઈથી જોવાની જરૂર છે.

જદ. પરિણામે, આ રિટ અરજી નિષ્ફળ જાય છે અને તેને રદ કરવામાં આવે છે.નોટિસ રદ કરવામાં આવી છે.

(જે. બી. પારડીવાલા, ન્યાયાધીશ)

વિષય :

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.